สกุลสิงห์เสนี และเครือญาติ

ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ

รองเสวกเอก จุนประทักษ์สุนทรวิท

(กระจ่าง สิงห์เสนี)

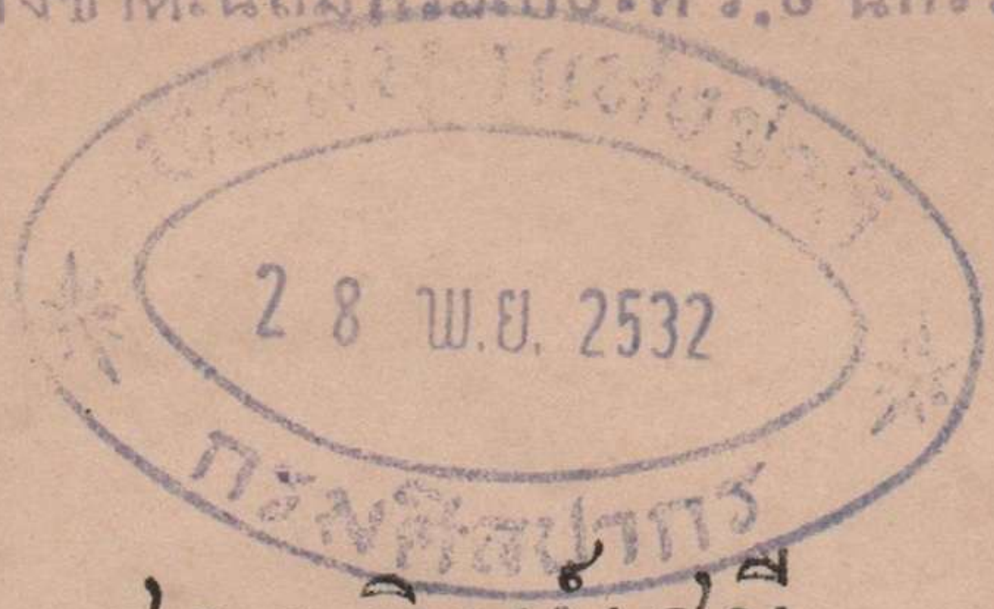
ที่เมรุวัดเทพศิรินทราวาส

วันที่ ๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๒

ดร.ว.๗๙๙๕๙๓
ส128ป

НАУЧНА БИБЛИОТЕКА

หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

สกุลสิงห์เสนี

และ

เครือญาติ

ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ

รองเสวกเอก ขุนประทักษ์สุนทรวิท (กระจ่าง สิงห์เสนี)

ที่เมรุวัดเทพศิรินทราวาส

วันที่ ๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๒

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

มหาวิทยาลัย

ศิลปการ

และ

ศิลปการ

หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร

เลขห้อง 104

เลขหมู่ 929.7999593
ส 129ป

เลขทะเบียน ห.31ป. 16074

คำปรารภ

ในการพระราชทานเพลิงศพ ขุนประทักษ์สุนทรวิท (กระต่าง สิงห์เสนี) ครั้งนี้ ข้าพเจ้าประสงค์ให้มีหนังสือเป็นเครื่องระลึกสักเรื่องหนึ่ง เพื่อเป็นของชำร่วยแก่ผู้ที่มาในงานนี้ แต่หนังสือที่นิยมพิมพ์ในงานเช่นนี้มีหลายประเภท ที่เป็นคติธรรมบ้าง ที่เป็นตำหรับตำราผ่ายคติโลกบ้าง ที่เป็นเรื่องเบ็ดเตล็ดบ้าง ตามความนิยมชมชอบของผู้เป็นเจ้าภาพ หรือเป็นเรื่องที่นิยมชมชอบของผู้ที่ล่วงลับไปแล้วตามสมควร ส่วนในงานนี้จักถือเอาความพอใจของผู้ที่ล่วงลับไปแล้วเป็นเกณฑ์ เพราะเหตุว่า ขุนประทักษ์สุนทรวิท (กระต่าง สิงห์เสนี) ก่อนที่จะวายชนม์นั้น ได้ปรารภสั่งให้จัดการรวบรวมพิมพ์หนังสือสกุล สิงห์เสนี ขึ้นอีกครั้งหนึ่งเป็นครั้งที่ ๓ เพื่อจักได้เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่จักสืบสกุลสิงห์เสนีชั้นหลัง ๆ ต่อไป เพราะเรื่องสกุลสิงห์เสนี ซึ่งปรากฏในหนังสือลำดับสกุลเก่าบางสกุลภาคที่ ๑ ที่หอสมุดแห่งชาติครั้งยังเป็นหอสมุดวชิรญาณ พิมพ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ ได้รวบรวมไว้ฉะเพาะแต่สกุลสิงห์เสนีเท่านั้น กับหนังสือลำดับสกุลสิงห์เสนีซึ่งคณหญิงเจือ นครราชเสนี ได้จัดการชำระพิมพ์ขึ้นใหม่ ในงานพระราชทานเพลิงศพ เสวกเอก พระยานครราชเสนี (สหัด สิงห์เสนี) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๑ เป็นครั้งที่ ๒ ได้ผู้สืบลำดับวงศ์สกุลเพิ่มเติมอีก จึงในการที่พิมพ์ครั้งนี้เพื่อต้องการรวบรวมสกุล สิงห์เสนี

และสกุลอื่นซึ่งเกี่ยวพันใกล้ชิดติดต่อกับสกุลสิงห์เสนีเข้าด้วย หวังว่าผู้สืบสกุลนั้น ๆ เมื่อได้ทราบความเกี่ยวเนื่องกันมาอย่างไรแล้วคงจักได้เป็นเครื่องสมานความสามัคคีในวงศ์ญาติต่อไป ตลอดกาลนาน จึงขอให้นามหนังสือนี้ว่า "สกุลสิงห์เสนีและเครือญาติ" แต่การรวบรวมเรื่องนี้เป็นการยากยิ่ง เพราะสกุลสิงห์เสนีเป็นสกุลเก่าแก่สืบเนื่องมาตั้งแต่ครั้งพระนครศรีอยุธยาเป็นราชธานี การที่จะสืบเสาะบูรพบรรพต้นสกุลสิงห์เสนี และสกุลที่สัมพันธ์กันได้ทั่วถึง โดยมิได้ขาดตกบกพร่อง ย่อมเป็นการเหลือวิสัย แม้จะได้สืบเสาะจนสุดความสามารถที่จะทำได้แล้ว ก็ยังไม่แน่ใจว่าทั่วถึงโดยบริบูรณ์ โดยเหตุนี้ หวังว่าผู้สืบสกุลเครือญาติผู้หนึ่งผู้ใด ซึ่งมิได้ปรากฏในหนังสือนี้จะโปรดอภัย หรือให้ความแนะนำให้ทราบได้จะเป็นพระคุณอันใหญ่ยิ่งแก่ข้าพเจ้า เพื่อจะได้จัดการแก้ไขให้ถูกถ้วนในกาลต่อไปในคราวที่มีโอกาส

การรวบรวมหนังสือนี้ ได้อาศัยเรื่องสกุลสิงห์เสนี ซึ่งปรากฏในหนังสือเรื่องสกุลเก่าบางสกุลภาคที่ ๑ ที่หอสมุดแห่งชาติครั้งยังเป็นหอสมุดวชิรญาณเคยพิมพ์ไว้แล้ว และได้ขออนุญาตคุณหญิงเจือ นครราชเสนี คัดจากหนังสือลำดับวงศ์สกุลสิงห์เสนี ซึ่งได้พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ เสวกเอก พระยานครราชเสนี (สหัด สิงห์เสนี) แล้วนั้นด้วย กับได้สืบถามผู้สืบสกุลสิงห์เสนีที่ยังมีชีวิตอยู่ในบัดนี้เป็นหลักฐานประกอบ ส่วนสกุลเครือญาติได้อาศัย

สืบถามผู้ที่สืบสกุลนั้น ๆ เป็นหลักฐานเครื่องประกอบการรวบรวมจนสุดความสามารถที่จะสืบได้

อนึ่ง การรวบรวมหนังสือนี้ ก็มีเวลาน้อยเพียง ๑ เดือนเศษเท่านั้น ก่อนที่จะถึงกำหนดวันพระราชทานเพลิงศพ จึงเป็นการที่สุดวิสัยที่จะสืบสวน ผู้ที่สืบสกุลโดยตรงและสกุลเครือญาติ อันเป็นสกุลเก่าแก่นี้ให้ทั่วถึงได้

ฉะนั้น ถ้าหนังสือนี้ยังจะมีความขาดตกบกพร่องโดยประการหนึ่งประการใดแล้ว ก็ขอได้โปรดถือว่า เป็นความบกพร่องของผู้รวบรวมทุกประการ

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขอน้อมจิตต์อุทิศส่วนกุศลทักษิณานุปทานที่ได้บำเพ็ญเป็นลำดับมา ขอจงสำเร็จเป็นบุญญกิริยา ยัตติทานมัย ซึ่งถ้าขุนประทักษ์สุนทรวิท (กระจ่าง สิงห์เสนี) สามารถจะทราบได้ด้วยญาณวิถีทางใดทางหนึ่งแล้วก็จงอนุโมทนา เพื่อเพิ่มพูลบุญญกิริยายัตตานุโมทนามัย อันจะเป็นไปเพื่อประโยชน์และความสุขโดยสมควรแก่คติในสัมปรายภพทุกประการ

บรรยงประทักษ์สุนทรวิท
บ้านรมวดสามงาม ถนนพระราม ๑
วันที่ ๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๓

พ.ศ. ๒๔๖๖

ประวัติสังเขป
ของขุนประทักษ์สุนทรวิท (กระจ่าง สิงห์เสนี)

ขุนประทักษ์สุนทรวิท นามเดิมกระจ่าง สิงห์เสนี เป็นบุตร์พระยาสุเรนทรราชเสนา (พึ่ง สิงห์เสนี) และคุณหญิงมี สุเรนทรราชเสนา เกิดเมื่อวัน ๗ ๗๓ ๑ ค่ำ ปีมะเมีย ตรงกับวันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๓๗ ณ ตำบลบางขุนนนท์ อำเภอบางกอกน้อย จังหวัดธนบุรี ได้ป่วยเป็นโรคเนื้อร้าย ในตับมาตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๘๑ ได้รับการรักษาพยาบาลจากนายแพทย์ผู้มีชื่อเสียงตั้งแต่เริ่มป่วย และได้รับการประคบประหงมจากครอบครัวเป็นอย่างดี แต่สุดความสามารถของแพทย์ที่จะเยียวยาให้ทรงชีพอยู่ได้ ขุนประทักษ์สุนทรวิท ได้ถึงแก่กรรมที่บ้านริมวัดสามง่าม จังหวัดพระนคร ในวันที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๒ เวลา ๑๕ นาฬิกา ๕๕ นาที ท่ามกลางมารดา ภรรยาและบุตร์ธิดา ผู้เฝ้าคอยดูใจอยู่ด้วยความอาลัยยิ่งโดยพร้อมหน้า รวมอายุได้ ๔๔ ปี ๔ เดือน

ขุนประทักษ์สุนทรวิท มีบุตร์ธิดาเกิดด้วยบรรยง ประทักษ์สุนทรวิท ธิดามหาเสวกตรี พระยาพิทักษ์เทพอักษร (เซ่งฮั้ว สิงหวัฒนะ) ๖ คน คือ

หญิง ศรียา. ชาย วิโรจน์. ชาย ประภัสสร์.
ชาย ผ่องใส. หญิง ชัด. หญิง กลอยใจ.

เมื่อปฐมวัย ขุนประทักษ์สุนทรวิท ได้ศึกษาวิชาในสำนักโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยจนสำเร็จจบหลักสูตร และได้อุปสมบทในพระพุทธศาสนาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘ ณวัดรัชฎาธิษฐาน ในคลองบางกอกน้อย จังหวัดธนบุรี ในปี พ.ศ. ๒๔๕๙ ได้รับราชการเป็นครูโรงเรียนมัธยมวัดบวรนิเวศ สอบไล่ได้ประโยคครูมัธยม (ป.ม.) ใน พ.ศ. ๒๔๖๐

พ.ศ. ๒๔๖๑ ย้ายไปเป็นครูโรงเรียนมหาดเล็กหลวง กรุงเทพ ฯ แล้วภายหลังทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ย้ายขึ้นไปเป็นครโรงเรียนมหาดเล็กหลวงจังหวัดเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖ ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๖๙ โปรดเกล้า ฯ ให้กลับมารับราชการในกรมบัญชาการมหาดเล็ก อยู่ตลอดจนกรมบัญชาการยุบเลิก

เมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๔๗๑ ได้กลับเข้ารับราชการเป็นครูโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เริ่มป่วยเมื่อต้นเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๘๑ ได้ลาหยุดพักราชการเพื่อรักษาตัว อาการของโรคมีแต่ทรงกับทรด ขนประทักษ์สุนทรวิทร้สึกตัวดีว่า จะมีชีวิตอยู่อีกไม่ได้นาน จึงกราบถวายบังคมลาออกจากราชการ รับพระราชทานบำนาญตั้งแต่วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๑

ยศ บรรดาศักดิ์ เครื่องราชอิสสริยาภรณ์ ที่ได้รับพระราชทาน คือ :-

พ.ศ. ๒๔๖๑ เป็นมหาดเล็กวิเศษ ได้รับพระราชทานเหรียญราชรุจิทองแลเสือครุยอาจารย์

พ.ศ. ๒๔๖๓ ได้เลื่อนยศเป็นรองหุ้มแพร

พ.ศ. ๒๔๖๔ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตร เป็นขุนประทักษ์สุนทรวิท และได้รับพระราชทานเหรียญรัตนาภรณ์ รัชชกาลที่ ๖ ชั้นที่ ๕

พ.ศ. ๒๔๖๖ เลื่อนยศเป็นหุ้มแพร และได้รับพระราชทานเบ็ญจมาภรณ์มงกุฎสยาม

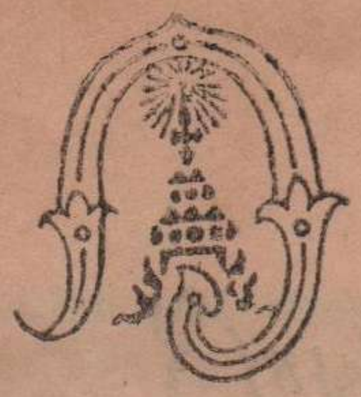
พ.ศ. ๒๔๖๙ ได้รับพระราชทาน เหรียญราชาภิเศก รัชชกาลที่ ๗

พ.ศ. ๒๔๘๐ ได้รับพระราชทาน เบ็ญจมาภรณ์

W. Fr. Lorch sc.

วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๔๕๖

พระมหาบุรีมหาสมณ

ทรงสกุลของเจ้าที่เจ้าได้มาขอ

ให้ที่ตั้งนี้นี้ ที่ใส่ใคร่ครวญดูแล้ว

ตรึงอยู่ ท่านเจ้าพระยาเยอหนังสือ (ปั้น) นี้

ถึงคนแรกในสกุลของเจ้าที่ได้ที่ชื่อ

เสียงในแผ่นดิน แต่ที่รู้สึกว่า ถ้า

จะสืบไปถึงความนิยมแต่งคนใหญ่มากแล้ว

ท่านเจ้าพระยาองค์นี้จะมีคนรู้จักน้อย

กว่าท่านเจ้าพระยาต้นรัตนโกสินทร์ (สิ่ง) เพราะ

เจ้าพระยาต้นรัตนโกสินทร์ว่าเป็นนักรบสำ

คัญของไทยเราคน ๑ ซึ่งจะมีหนังสือต่าง

ในตำหรับของชาติไทยอีกหลาย ที่ว่า

เช่นว่า เจ้าพระยาจะมีชื่อว่าเป็นสกุล

แห่งชาติฉบับนี้ก็ดูจะเป็นเกียรติยศดี

มีหลายประการ และจะพออวดใครได้อย่างนั้น

ใครของเราได้เป็นผู้ ซึ่งได้ช่วยบำ

เพ็ญประโยชน์แก่มหาชนแผ่นดิน

ดินใหญ่ให้ถึงมา

เพราะหนังสือที่จะให้ทายสกุลชื่อ

ว่า "สิงหเสนี" (เขียนเป็นตัว

โรมันว่า "Sinhaseni") ฉันเป็นผู้

คิดขึ้น

ขอให้สกุลสิงหเสนีมีความเจริญ

รุ่งเรืองสืบไป มั่นคงอยู่ในบุตรชายหญิง

เรื่อยกัลปาวสาน

ปราโมช

เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง สิงห์เสนี)

สมุหนายกในรัชกาลที่ ๓

๒๓๒๐ — ๒๓๙๒

ตำนานอนุสสาวรีย์
เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง)

รูปเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) ที่เป็นรูปถ่ายจากรูปปั้นหรือรูปหล่อ มีอยู่เพียง ๒ รูปเท่านั้น คือ ที่ในเก๋งจีนข้างพระปรางค์วัดจักรวรรดิราชาวาส กับที่เมืองอุดงมีชัย (เมืองหลวงเก่าของเขมร) รูปถ่ายจากตัวเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) จริง ๆ ไม่มี เห็นจะเป็นเพราะในสมัยนั้นน่าจะยังไม่มีกล้องถ่ายรูปตกเข้ามาในเมืองไทย หรืออีกอย่างหนึ่งจะเป็นเพราะท่านผู้ใหญ่ในครั้งโบราณมักถือกันว่า ถ้าเขียนหรือปั้นรูปไว้ในขณะที่มีชีวิตอยู่จะทำให้มีอายุสั้นอย่างใดอย่างหนึ่งและรูปที่กล่าวนี้แต่เดิมก็ไม่มีในเมืองไทย รูปเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) ทั้ง ๒ รูปนั้น มีเรื่องสืบสวนสอบเท่าที่ทราบกันมาแต่เก่าก่อนดังนี้

ในสมัยรัชชกาลที่ ๓ กรุงเทพมหานครนั้น องค์หริรักษ์ (นักพระองค์ด้วง) เจ้ากรุงกัมพูชา (เขมร) มีพระนามเต็มว่า "พระหริรักษ์ รามาธิบดี ศรีสุริโยพันธ์ ธรรมิกวโรดม บรมศรีอินทรา มหาจักรพรรดิราช บรมนารถบรมบพิตร สถิตย์เป็นอิศวรกัมพูชา รัตนราช โอภาศชาติวรวงศ์ ดำรงกัมพูชา มหาประเทศราชนคร บวรวิวัฒนาดิเรก เอกอัครมหาเขมราธิบดินทร นรินทรวิสุทธิอุดม บรมบพิตร เจ้ากรุงกัมพูชา" เมื่อทราบว่า เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) ถึงอสัญญกรรมแล้ว ก็ระลึกถึงบุญคุณเจ้าพระยาบดินทรเดชา

ที่ได้เคยช่วยเหลือปราบปรามข้าศึกมิตร ทั้งได้ช่วยจัดราชการบ้าน
เมืองเขมรให้เป็นที่เรียบร้อยตลอดมา ดังนั้นจึงได้สั่งให้ปลูกเก๋ง
๒ ห้องขึ้นที่หน้าค่ายใหญ่ ใกล้วัดโพธารามในเมืองอุดงมีชัย (เมือง
หลวงเก่าของเขมร) แล้วให้ปั้นรูปเจ้าพระยาดินทรเดชาขึ้นไว้ ถึงปีก็
กอปรการกุศลมีบังสุกุลรูปเจ้าพระยาดินทรเดชา (สิง) เป็นต้นเสมอ
ทุกปีที่ศาลนั้น พระยาเขมรและราษฎรเรียกว่า "ศาลองค์ดินทร์"
ตลอดมาจนทุกวันนี้ รูปนี้สร้างขึ้นเมื่อราวปีพุทธศักราช ๒๓๙๓

นายช่างที่ปั้นรูปเจ้าพระยาดินทรเดชา (สิง) นี้ นับว่าชื่อสุก
เป็นพระภิกษุชาวเขมร อยู่วัดบึงธมเมืองเขมร มีผมอดเยี่ยมในสมัย
โน้น ปั้นด้วยปูนศิลาผสมกับน้ำมันตังอิ๊วกับน่องและทราย โขลกตำจน
เหนียว เรียกว่าปูนเพ็ชร์ มีความแข็งประดุจศิลาแลง

มูลเหตุที่รูปเจ้าพระยาดินทรเดชา (สิง) ได้มาปรากฏมีขึ้นใน
เมืองไทยด้วยนั้น มีเรื่องราวว่า

พระมงคลทิพยมุนี (มา) เป็นเจ้าอาวาสวัดจักรวรรดิราชาวาส
(วัดสามปลื้ม) ซึ่งต่อมาได้เลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระพุฒาจารย์
เป็นผู้สั่งให้ปั้นรูปแล้วให้ช่างหล่อด้วยทองเหลืองรมดำ (ภายหลัง
ราษฎรปิดทองคำเปลว) ขึ้นในกรุงเทพ ฯ ตามแบบอย่างที่สร้าง
ในเมืองเขมร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑ และได้เชิญไปประดิษฐานไว้ใน
เก๋งจีน ที่ริมฐานพระปรางค์องค์ใหญ่ ด้านตะวันออกในวัดจักรวรรดิ
ราชาวาส

สาเหตุที่เจ้าคุณพุฒาจารย์ (มา) มีความประสงค์อย่างแรงกล้า ถึงกับลงทุนลงแรง ทั้งเสียเวลาเป็นอันมากนี้ ก็โดยที่นึกถึงคุณความดีที่เจ้าพระยาดินทรเดชา (สิง) ที่ได้มีต่อบ้านเมืองและพระศาสนา ตลอดจนเจ้าพระยาอภัยราชา (ขี่น) ผู้เป็นบิดาของเจ้าพระยาดินทรเดชา (สิง) ได้บุรณะปฏิสังขรณ์ให้ความเจริญเรียบร้อยแก่วัดจักรวรรดิ์ฯ มาแล้วแต่ก่อนโดยเอนกประการ เช่น เจ้าพระยาดินทรเดชา (สิง) ได้สร้างพระอุโบสถ, วิหารพระยาง, กุฏิสงฆ์, และพระปรางค์องค์ใหญ่, ไว้ในวัดจักรวรรดิราชาวาส จึงนับว่าเจ้าพระยาดินทรเดชา (สิง) เป็นอนุสสาวรีย์สำคัญมีคุณต่อวัดจักรวรรดิ์ฯ รวมทั้งท่านเจ้าคุณพุฒาจารย์ (มา) ซึ่งได้มาอยู่ในวัดนั้นด้วย นี่เป็นเหตุอันหนึ่ง ที่นำให้ท่านมีอุตสาหะขวนขวายสร้างรูปเจ้าพระยาดินทรเดชา (สิง) ขึ้น และพะเอิญประจวบกับสมัยที่ท่านจะทำบุญอายุครบ ๖๐ ปีบริบูรณ์ด้วย

อีกทางหนึ่ง ได้ความจากผู้ใหญ่อีกหลายท่านเล่าให้ฟังว่า เหตุที่เจ้าคุณพุฒาจารย์ (มา) จะสร้างรูปเจ้าพระยาดินทรเดชา (สิง) ขึ้นนั้น มีอนุสนธิสืบมาจาก ขุนวิจิตรจักราวาส (คำ พุฒานนท์) มรรคนายกวัดจักรวรรดิ์ฯ และเป็นบิตรบุญธรรมของเจ้าคุณพุฒาจารย์แต่ครั้งยังเป็นเวยยาวัจจกรอยู่ ได้ไปกราบเรียนขออนุญาตสร้างเกี้ยน นามของเจ้าพระยาดินทรเดชา (สิง) ขึ้นไว้เป็นที่ระลึกเพื่อสนองบุญคุณเจ้าพระยาดินทรเดชา ผู้มีอุปการะใหญ่แก่วัดซึ่งกล่าวแล้วข้างต้นนั้น ครั้นได้รับอนุญาตแล้ว จึงได้ว่าจ้างช่างจีนให้สลักเป็น

อักษรจีนลงในหินอ่อน และสร้างเก๋งจีนขึ้นข้างพระปรางค์องค์ใหญ่ด้านตะวันออก ซึ่งตรงนั้นเดิมเป็นศิลารูปดอกบัว เป็นที่วางดอกไม้ธูปเทียนของผู้ไปบูชาพระปรางค์ อยู่ตรงแนวเดียวกันกับยอดพระปรางค์และกึ่งกลางหน้าของพระประธานในพระอโบสถ แล้วนำเกซินไปผึ่งไว้กับผนังด้านหลังภายในเก๋งนั้น และทำเป็นซุ้มยื่นออกจากผนังครอบเกซินนั้นไว้ ยังมิปรากฏอยู่จนทุกวันนี้ ครั้นเมื่อเก๋งจีนมีขึ้นเช่นนี้แล้ว เจ้าคุณพุฒมาจารย์ (มา) จึงเห็นว่าสมควรจะสร้างรูปเจ้าพระยาดินทรเดชา (สิง) เจ้าของวัดขึ้นไว้ในเก๋งนั้น จึงได้ดำริเรื่องนี้ขึ้น แล้วได้จัดการว่าจ้างนายช่างหล่อ ชื่อเล็ก ช่างคนเดียวกันกับที่ปั้นพระนอนในวิหารหลังตะวันออก กับพระสังกะจายที่เขาติดกับวิหารพระนอนวัดจักรวรรดิ์ฯ นั้น ให้ปั้นหุ่นและหล่อรูปเจ้าพระยาดินทรเดชาต่อไป ในระหว่างเวลาปั้นหุ่นนั้น ให้ท่านทองภรรยาของเจ้าพระยายมราช (แก้ว สิงห์เสนี) เป็นมารดานายสว่างมหาดเล็ก ๆ เป็นอาของพระยาไกรโกษา (ทัด สิงห์เสนี) ซึ่งมีอายุทันเจ้าพระยาดินทรเดชา (สิง) กับนายเล็กอีกคนหนึ่งเป็นช่างเขียนช่วยกันติทักให้ช่างปั้นแก้ไขจนเห็นว่าแม้นเหมือนกับเจ้าพระยาดินทรเดชาแล้ว ครั้นได้ศุภฤกษ์ เจ้าคุณพุฒมาจารย์ (มา) ก็ได้ทำพิธีหล่อขึ้นในปีพุทธศักราช ๒๔๔๑ สำเร็จแล้วได้นำไปประดิษฐานไว้ในเก๋งจีนข้างพระปรางค์องค์ใหญ่ด้านตะวันออก ที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้

อนึ่งรูปเจ้าพระยาดินทรเดชา (สิง) ที่มีปรากฏอยู่ในหนังสือสกุลสิงห์เสนีและเครือญาติเล่มนี้นั้น เป็นรูปถ่ายมาจากรูปปั้นทาง

เมืองเขมร หาใช่ถ่ายจากรูปหล่อซึ่งมีอยู่ที่วัดจักรวรรดิราชาวาสนี้ไม่ รูปถ่ายรูปนี้ พระยาไกรโกษา (ทัด สิงห์เสน่) ผู้เป็นหลานทวดของเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) ได้นำมาจากประเทศฝรั่งเศส เมื่อครั้งยังเป็นอัครราชทูตประจำกรุงเบอรลิน ประเทศเยอรมนี

การที่เลือกเอารูปเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) ซึ่งพระยาไกร-โกษา (ทัด สิงห์เสน่) นำเอามาจากประเทศฝรั่งเศส พิมพ์ลงในหนังสือนี้เพราะเห็นว่าเป็นรูปถ่ายจากรูปปั้น อันเป็นเวลาที่ใกล้เคียงกับเวลาที่เจ้าพระยาบดินทรเดชาถึงอสัญญกรรมลงในไม่ช้า อาจมีรูปพรรณส่วนสัดถูกต้องคล้ายคลึงได้เป็นส่วนมากกว่าที่จะได้รูปถ่ายจากรูปหล่อ ซึ่งเจ้าพระยาบดินทรเดชาได้ถึงอสัญญกรรมไปแล้วเป็นเวลานานตั้ง ๔๐ ปีเศษ จึงมาทำขึ้นใหม่ในภายหลังนั้น.

แผนที่ลำดับสกุล

ศิริวัฒนกุล, จันทโรจวงศ์, สุรฤทกุล, ภูมิรัตน, บุรณศิริ, ชัชกุล, ทองอิน, อินทรพล, นรินทรกุล, สิงห์เสนี

พราหมณ์ ศิริวัฒนะ

ชั้น ๒

พระมหาราชครู พระราชปโรหิตาจารย์ ราชสุภาวดี ศิริยรมหงส์ องค์ปุริโสภม พรหมทิชาจารย์ ดูหมายเหตุ (๑)

ชั้น ๓

เจ้าพระยาพิศณุโลก (เมฆ)

ชั้น ๔

เจ้าพระยานเรนทราภัย (ขุญเกิด)

เจ้าพระยาสุรินทรภักดี (ขุญมี)

เจ้าพระยาชำนาญบริรักษ์ (อู่) สกุล ศิริวัฒนกุล, จันทโรจวงศ์, สุรฤทกุล, ภูมิรัตน, บุรณศิริ, ชัชกุล, สืบมาจากท่านผู้นี้.

เจ้าพระยามหาสมยัติ (ผล)

ชั้น ๔

ญ. เลื่อน

เจ้าพระยาพลเทพ (ทองอิน) ต้นสกุล ทองอิน และ อินทรพล เป็นต้น

กรมหมื่นนรินทรพิทักษ์ (มุก) ต้นสกุล นรินทรกุล

ท้าวทรงกันดาล (ทองศรี)

ญ. ทองเภา ว่าไปอยู่ประเทศพะม่า เป็นพระราชมารดาพระเจ้าอิยอ ดูหมายเหตุ (๒)

เจ้าพระยาอภัยราชา (ขุน)

ชั้น ๕

เจ้าจอมปริก ในรัชกาลที่ ๑

หม่อมเกิดชาย หัวหมื่นมหาดเล็ก ในพระราชวังบวรรัชกาลที่ ๑

เจ้าจอมปราง ในรัชกาลที่ ๒

เจ้าพระยายมราช (สิง)

ชั้น ๖

ดูในลำดับสกุล สิงห์เสนี และเครือญาติต่อไป.

หลวงรามรณรงค์ (โต)

พระยาพิไชยสงคราม (โห้)

หลวงมหาไชยภักดี (เจริญ)

หลวงพิพิธ ฯ (ม่วง)

คุณหญิงขุนนาค เป็นภรรยา เจ้าพระยานครราชสีมา (ทองอิน อินทรกำแหง)

หมายเหตุ

(๑) ก. แผนที่ลำดับสกุล ฉะบับของหัวอนงคร์กษา (ลม้าย) หลวงพิสุทธิภัณฑรักษา (แต้ม ศิริวัฒนกุล) รวบรวม

ข. „ „ „ หลวงศรีวรวัตร (พึ่ง จันทโรจวงศ์)

ก. „ „ „ พระมิตรธรรมรักษา (นัดดา บุรณศิริ) และคำชี้แจงของคุณหญิงเนื่อง เพื่อรัตน์สงคราม

(๒) „ „ „ ขุนนนทวิจารณ์ (นนท์ ทองอิน)

(๓) พระบรมราชาธิบายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระราชวิจารณ์จดหมายเหตุความทรงจำ กรมหลวงนรินทรเทวี ฉะบับพิมพ์ครั้งที่ ๒ หน้า ๗

ประวัติสังเขป

เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง สิงห์เสนี)*

ตามทางสืบสวนได้ความว่า บรรพบุรุษของท่านเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) เป็นพราหมณ์ ชื่อศิริวัฒน รับราชการในสมัยสมเด็จพระนารายน์มหาราช อยู่ในตำแหน่งราชปโรหิต มีบุตร์ได้รับราชการสนองพระเดชพระคุณจนเป็นที่พระมหาราชครู พระราชปโรหิตาจารย์ ราชสุภาวดี ศรีบรมหงส์ องค์บุริโสดม พรหมทิชาจารย์

พระมหาราชครูมีบุตรปรากฏนามต่อมา ๒ คน คือ เจ้าพระยาพิษณุโลก (เมฆ) และเจ้าพระยามหาสมบัติ (ผล)

เจ้าพระยาพิษณุโลก (เมฆ) มีบุตรปรากฏนามต่อมา ๓ คน คือ (๑) เจ้าพระยานเรนทราภัย (บุญเกิด) (๒) เจ้าพระยาสุรินทรภักดี (บุญมี) (๓) เจ้าพระยาชำนาญบริรักษ์ (อู่) ได้ดำรงตำแหน่งสูงสุดเป็นเจ้าพระยามหาอุปราช บรรพบุรุษแห่งสกุลศิริวัฒนกุล, จันทโรจวงศ์, บุรณศิริ, สุจริตกุล, ภูมิรัตน, ชัชกุล, รวม ๖ สกุล

---

* หมายเหตุ. สิงห์เสนี มี ห. การันต์ เขียนตามลายพระราชหัตถเลขา. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ฯ ที่พระราชทานนามสกุล.

เจ้าพระยามหาสมบัติ (ผล) มีบุตร์ธิดาปรากฏนาม ต่อมา ๖ คน คือ (๑) ญ. เล็ก (๒) เจ้าพระยาพลเทพ (ทองอิน) ต้นสกุลทองอินและอินทรพลเป็นต้น (๓) กรมหมื่นนรินทรพิทักษ (มุก) ภัสดากรมหลวงนรินทรเทวี (กุ) ต้นสกุลนรินทรกุล (๔) ท้าวทรงกันดาล (ทองศรี) (๕) ญ. ทองเภา ว่าไปอยู่ประเทศพะม่า และเป็นพระราชมารดาพระเจ้าธีบอ (๖) เจ้าพระยาอภัยราชา (ปิ่น) มีบุตร์ธิดาปรากฏนามต่อมา ๙ คน คือ (๑) เจ้าจอมปริกในรัชชกาลที่ ๑ (๒) จมื่นเด็กชายหัวหมื่นมหาดเล็กในกรมพระราชวังบวรรัชชกาลที่ ๑ (แตงโม) (๓) เจ้าจอมปรางในรัชชกาลที่ ๒ (๔) เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง)* (๕) หลวงรามรณรงค์ (โต) (๖) พระยาพิชัยสงคราม (โห้) (๗) หลวงมหาใจภักดิ์ (เจริญ) (๘) หลวงพิพิธ (ม่วง) (๙) คุณหญิงบุนนาค ภรรยาเจ้าพระยานครราชสีมา(ทองอิน) ต้นสกุลอินทรกำแหง

บุตร์คนที่ ๔ คือ เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง)* นั้น เกิดแต่ท่านผู้หญิงพึ่ก เมื่อปีระกา พ. ศ. ๒๓๒๐ เป็นปีที่ ๑๐ ในรัชชสมัยพระเจ้าตากสิน ที่บ้านริมคลองรอบกรุง

---

* หมายเหตุ. สิง ไม่มี ห. การันต์. เขียนตามลายพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ฯ

ธนบุรีด้านตะวันออก ซึ่งบัดนี้นับเป็นเขตต์จังหวัดพระนคร
ตอนเชิงสะพานช้างโรงสี หน้ากระทรวงมหาดไทยทุกวันนี้
ต่อมาในรัชชกาลที่ ๑ กรุงรัตนโกสินทร เจ้าพระยา
อภัยราชา(ปิ่น) ได้นำนายสิงบุตร์ชายถวายตัวเป็นมหาดเล็ก
ในสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร

นายสิงตั้งใจรับราชการฉลองพระเดชพระคุณ ด้วย
ความอุตสาหะพากเพียรสม่ำเสมอ จนได้รับพระราชทานยศ
โดยลำดับ แล้วเลื่อนขึ้นเป็นจมื่นเสมอใจราช

เมื่อสิ้นรัชชกาลที่ ๑ เจ้าพระยาอภัยราชา(ปิ่น) ผู้บิดา
ย้ายไปรับราชการในพระบวรมหาราชวัง พระบาทสมเด็จ-
พระพุทธเลิศหล้าก็โปรดให้จมื่นเสมอใจราช (สิง) ไปรับ
ราชการในพระบวรมหาราชวังด้วย เป็นที่ปลัดกรมพระ-
ตำรวจ ต่อมาได้เลื่อนขึ้นเป็นพระพรหมสุรินทร เจ้ากรม
พระตำรวจขวา

เมื่อพระพรหมสุรินทร (สิง) อายุ ๓๔ ปี ได้ไปราชการ
เมืองเขมร รุ่งขึ้น พ. ศ. ๒๓๕๔ กลับมาถึงกรุงเทพ
พระมหานคร ได้เลื่อนบันดาศักดิ์เป็น พระยาราชโยธา
ถึง พ.ศ. ๒๓๕๖ ได้เป็นพระยาเกษตรรักษา ว่าการกรมนา
ฝ่ายพระราชวังบวร

พระยาเกษตรรักษา (สิง) รับราชการฉลองพระเดช
พระคุณด้วยความอุตสาหะบากบั่นตลอดมาถึง พ.ศ. ๒๓๖๐

มีเหตุผิดกฎมณเฑียรบาลจนต้องรับพระราชอาญาถูกถอดและจองจำเป็นเวลา ๔ เดือน คือวันหนึ่งเวลาเช้าตรู่ พระยาเกษตรรักษา (สิง) รีบลงเรือเร่งฝีพายให้พายมาอย่างรีบร้อนเพื่อจะให้ทันกระบวนเสด็จ กรมพระราชวังบวรมหาเสนานุรักษ์, บังเอิญเวลานั้นหมอกลงจัดมองไม่ค่อยเห็นอะไร เรือพระยาเกษตรรักษา (สิง) แล่นผ่าตาริ้วตัดหน้าฉานกระบวนเรือแห่เสด็จ กรมพระราชวังบวรทรงทราบ ก็กริ้วโดยเข้าพระราชหฤทัยว่า พระยาเกษตรรักษา (สิง) คงจะบังอาจ จึงโปรดให้ถอดพระยาเกษตรรักษา (สิง) ออกจากยศบันดาศักดิ์และพ้นตำแหน่งหน้าที่ ให้ลงพระราชอาญาจองจำตามสมควรแก่ความผิด แต่นายสิงต้องรับพระราชอาญาจองจำเพียง ๔ เดือน กรมพระราชวังบวรสวรรค์คต พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯซึ่งยังดำรงพระยศเป็นพระเจ้าลูกเธอกรมหมื่นเจษฎาบดินทร ได้ทรงพระกรุณาช่วยเหลือกราบทูลขอพระราชทานอภัยโทษนายสิง เกษตรรักษา พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ก็ทรงพระกรณาพระราชทานโทษให้

นายสิง เกษตรรักษา พ้นโทษออกมา ได้รับราชการในกรมหมื่นเจษฎาบดินทร ด้วยความซื่อสัตย์อุตสาหะเป็นที่โปรดปรานมาก เพราะนายสิง เกษตรรักษา เป็นผู้

มีนิสสัยเด็ดขาดและสามารถในการช่างแห่งการทหาร การค้าและการเกษตร มีหน้าที่เกี่ยวกับการแผนกใดที่สามารถอยู่แล้ว ก็พากเพียรทำฉลองพระเดชพระคุณด้วยความซื่อสัตย์สุจริตให้ต้องด้วยพระราชประสงค์ทุกประการ เมื่อว่างราชการนายสิง เกษตรรักษา ก็ไม่อยู่เปล่า ไปหาผลทางทำนาด้วยทุนส่วนตัว เพื่อช่วยสร้างหลักฐานของตนให้มั่นคง จะได้เป็นประโยชย์แก่ราชการยิ่งขึ้น ครั้นพระยาท้ายน้ำ (แย้ม) ถึงอนิจกรรมลง ตำแหน่งท้ายน้ำว่างกรมหมื่นเจษฎาบดินทรจึงกราบทูลขอให้นายสิง เกษตรรักษาว่าที่ท้ายน้ำ แต่เคราะห์กรรมของนายสิงยังไม่หมด พอได้ว่าที่ท้ายน้ำไม่นาน กมีโจทก์พ้องลับ กล่าวโทษว่านายสิง เกษตรรักษา ไปตั้งทำนาซ่องสุมผู้คนมากเกินกว่าฐานะ และตั้งสำนักเป็นค่ายคูทำนองศึก ที่เกาะเรียนแขวงอยุธยาเป็นการผิดปกติ ในที่สุดนายสิง เกษตรรักษาซึ่งว่าที่ท้ายน้ำ ก็ถูกลงพระราชอาชญาจำที่ทิมดาบหรือทิมตำรวจ ในพระบรมมหาราชวัง เป็นเวลาปีเศษ

ในระหว่างต้องโทษอยู่นั้น ท่านผู้หญิงฟักอภัยราชาผู้เป็นมารดา ไปในงานยกขื่อโบสถ์วัดช่างทองที่เกาะเรียนซึ่งท่านสร้างขึ้น ผะเอิญขื่อโบสถ์ตกลงมาทับท่านถึงอนิจกรรม ที่บ้านเดิมไม่มีใครปกครอง เพราะเจ้าพระยา

อภัยราชา (ปิ่น) ถึงอสัญญกรรมก่อนท่านผู้หญิงพัก เมื่อท่านผู้หญิงพักถึงอนิจกรรมลงอีก บ้านจึงว่าง ถูกเรียกคืนเป็นของหลวงในปลายรัชชกาลที่ ๒ ทางราชการใช้เป็นที่ทำเนียบพักเจ้าประเทศราช ต่อมาในรัชชกาลที่ ๓ พระราชทานให้พระองค์เจ้าสว่าง ในกรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพประทับ

เมื่อนายสิงพ้นโทษออกมา ไม่มีบ้านอยู่ จึงไปอาศัยพักอยู่ที่วังเก่าของกรมขุนสุนทรภูเบศร (เรือง ต้นสกุลณชลบุรี) แต่อยู่ได้ไม่นานนัก กรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ โปรดให้จัดการซ่อมแซมพระราชทานให้เป็นที่ประทับของเจ้าฟ้าอิศราพงศ์ วังนี้อยู่ที่ปากคลองโรงไหมริมคลองรอบกรุงธนบุรีฟากตะวันออก ด้านเหนือตรงข้ามกับวังหน้า คือสถานซึ่งต่อมาได้ตั้งที่ทำการเป็นโรงพยาบาลปากคลองหลอด และแบ่งเป็นที่บ้านพระยาพจนปรีชา (ม. ร. ว. สำเริง อิศรศักดิ์) และที่บ้านพระยาประดิษฐ์อมรพิมาน (ม. ร. ว. ชิต อิศรศักดิ์) ข้างโรงกระสาปณ์ปัจจุบันนี้

นายสง ต้องออกจากวังกรมขุนสุนทรภูเบศรด้วยความจำเป็นดังกล่าวแล้ว จึงไปอยู่แพ อาศัยจอดที่หน้าบ้านเจ้าพระยานิกรบดินทร (โต กัลยาณมิตร์) คือที่เรียกตึกขาวฝั่งธนบุรี ตรงข้ามสะพานยาวริมน้ำหน้าวัดจักรวรรดิ ฯ

แล้วต่อมานายสิงได้ถอยแพมาจอดที่หน้าสะพานยาวหน้าวัดจักรวรรดิ ฯ อยู่ที่บ้านท่านผู้หญิงหนูภรรยาคนที่ ๒ คือ ซึ่งต่อมาเวลานี้เป็นที่บ้านพระยาไกรโกษา (ทัด สิงห์เสนี) พระยาอนุชิตชาญชัย (สาย สิงห์เสนี) พระยาบุรินวราษฐ์ (ชวน สิงห์เสนี)

ครั้นถึงรัชชกาลที่ ๓ นายสิงเข้ารับราชการอีก ได้รับพระราชทานบ้านเจ้าพระยายมราช (อิน) ซึ่งขาดผู้สืบสกุลเป็นบ้านรกร้างว่างเปล่ามานานแล้ว บ้านนี้อยู่ที่ (ที่แยกวัดตึก) ทางทิศเหนือของถนนวรจักร์กับถนนเยาวราชตัดกันแล้วภายหลังได้อุทิศถวายยกให้เป็นวัดชื่อวัดชัยชนะสงคราม (ตึก) ทุกวันนี้ เมื่อนายสิงได้รับราชการตอนนี้ไม่นานนัก ก็ได้รับพระราชทานบันดาศักดิ์เป็นพระยาราชสุภาวดีและตั้งแต่นั้นสืบมา ชีวิตของพระยาราชสุภาวดี (สิง) ก็เริ่มเจริญรุ่งเรืองขึ้น ในกิจการสำคัญของชาติ จนปรากฏเกียรติคุณซึ่งมีปรากฏอยู่ในจดหมายเหตุและพระราชพงศาวดารเป็นต้น

ถึง พ. ศ. ๒๓๖๙ เป็นปีที่ ๓ ในรัชชกาลที่ ๓ พระเจ้าอนุวงศ์นครเวียงจันท์คิดการกบฏ ยกกองทัพจู่โจมเข้ามายึดนครราชสีมา พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้กรมพระราชวังบวรเป็นแม่ทัพใหญ่ยกขึ้นไปทางสระบุรี แล้วโปรดให้กองทัพยกไปทางเมืองปราจีณบุรี

เพื่อรุกเข้าทางช่องเรือแตกอีก ๔ ทัพ กรมหมื่นสุรินทรรักษ์เป็นแม่ทัพใหญ่ พระยาราชสุภาวดี (สิง) เป็นแม่ทัพหน้า พระยาราชสุภาวดี (สิง) เดินทัพไปเมืองสุวรรณภูมิพบกองทัพเจ้าโถง นัดดาพระเจ้าอนุวงศ์ซึ่งตั้งอยู่ณเมืองพิมาย ก็ยกเข้าตีถึงตลุมบอน ทัพเจ้าโถงรับไม่หยุดแตกกระจัดกระจายไปสิ้น เมื่อได้ชัยชะนะแล้ว พระยาราชสุภาวดี (สิง) ก็เคลื่อนกองทัพไปตั้งอยู่เมืองขอนแก่น แล้วยกไปตีค่ายเวียงคุก (ยักษ์คุก) ที่เมืองยโสธรแตกอีก จึงหยุดพักพลอยู่ณเมืองยโสธร เพื่อสะสมกำลังสำหรับยกไปปราบนครจำปาศักดิ์ต่อไป ฝ่ายเจ้าราชบตรซึ่งเป็นเจ้านครจำปาศักดิ์ตั้งค่ายอยู่เมืองศรีสะเกษ ได้ทราบข่าวว่าพระยาราชสุภาวดี (สิง) จะยกทัพตัดตรงไปนครจำปาศักดิ์ ก็รีบยกมาตั้งรับที่เมืองอุบลราชธานี และให้เจ้าปานกับเจ้าสุวรรณอนุชาทั้งสอง ยกทัพมาตั้งรับทัพพระยาราชสุภาวดี (สิง) อยู่ที่แดนเมืองยโสธร พระยาราชสุภาวดี (สิง) ก็เคลื่อนกองทัพออกตีทัพเจ้าปานกับเจ้าสุวรรณแตก แล้วตามไปตีทัพเจ้าราชบตร์ณเมืองอบลราชธานี ฝ่ายไทยชาวเมืองอุบลราชธานีที่ถูกเกณฑ์เข้ากองทัพเจ้าราชบุตร์ เมื่อทราบว่ากองทัพพระยาราชสุภาวดี (สิง) ยกไปถึง ก็พร้อมกันก่อการกำเริบฆ่าฟันพวกเจ้าราชบุตร์ ล้มตายเป็นอลหม่าน

ขั้นในค่าย กองทัพพระยาราชสุภาวดี (สิง) ก็ตีโอบเข้ามา เจ้าราชบุตรเห็นเหลือกำลังที่จะต่อสู้ ก็พาพรรคพวกหนี ไปนครจำปาศักดิ์ พระยาราชสุภาวดี (สิง) รีบยกทัพตามติดไปไม่ลดละ ฝ่ายครัวเมืองต่าง ๆ ที่เจ้าราชบุตรกวาดไปรวมไว้ในนครจำปาศักดิ์ ทราบข่าวว่ากองทัพเจ้าราชบุตรเสียที จึงพร้อมกันก่อการกำเริบ เอาไฟจุดเผาบ้านเรือนในนครจำปาศักดิ์ไหม้ขึ้นเป็นอันมาก เจ้าราชบุตรเห็นดังนั้น จะเข้าเมืองมิได้ก็รีบหนีข้ามฟากแม่น้ำโขงไปทางตะวันออก พระยาราชสุภาวดี (สิง) ก็ยกกองทัพเข้าตั้งมั่นในนครจำปาศักดิ์ และให้กองตระเวนออกสืบจับพวกเจ้าราชบุตรได้ตัวเจ้าราชบุตร, เจ้าปาน, เจ้าสุวรรณ มาจำไว้ แล้วเดินทัพมาตั้งอยู่เมืองนครพนม พอทราบว่าทัพหลวงกรมพระราชวังบวร จะเสด็จกลับกรุงเทพ ฯ จึงรีบเดินทางมาเฝ้ากราบทูลชี้แจงข้อราชการ กรมพระราชวังบวรก็โปรดให้พระยาราชสุภาวดี (สิง) อยู่จัดการบ้านเมืองทางภาคอิสาณจนกว่าจะสงบเรียบร้อย

ครั้นกรมพระราชวังบวรเสด็จกลับถึงกรุงเทพ ฯ ก็กราบทูลความดีความชอบของพระยาราชสุภาวดี (สิง) ที่เข้มแข็งในการสงคราม สามารถปราบปรามพวกกบฏให้พ่ายแพ้ลงได้โดยรวดเร็ว พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า

เจ้าอยู่หัว จึงโปรดให้มีตราขึ้นไป ให้เลื่อนบันดาศักดิ์เป็น เจ้าพระยาราชสุภาวดี ว่าที่สมุหนายก ใน พ. ศ. ๒๓๗๐ เวลานั้นมีอายุย่างขึ้นปีที่ ๕๑

เจ้าพระยาราชสภาวดี (สิง) จัดการบ้านเมืองตามท้องถิ่น ให้สงบลงตามสมควรแล้ว ให้เพี้ยเมืองจันท์อยู่รักษานครเวียงจันท์ พร้อมด้วยท้าวเพี้ยกรมการ จึงพาเจ้าอุปราชลงมาเผ้าทูลละออง ฯ ณกรุงเทพ ฯ ในปลายปีนั้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระบางให้เจ้าพระยาราชสุภาวดี (สิง) ผู้ว่าที่สมุหนายก เชิญไปสร้างพระวิหาร ประดิษฐานไว้ณวัดจักรวรรดิราชาวาส

รุ่งขึ้นปีชวด พ. ศ. ๒๓๗๑ โปรดให้เจ้าพระยาราชสุภาวดี (สิง) ผู้ว่าที่สมุหนายก ยกทัพไปนครเวียงจันท์อีก

เมื่อไปถึงหนองบัวลำภู เจ้าพระยาราชสุภาวดี (สิง) ก็แต่งให้พระยาราชรองเมือง พระยาพิชัยสงคราม พระยาทุกขราษฎร์เมืองนครราชสีมา หลวงสุเรนทรวิชิต เป็นกองหน้าคุมทหาร ๕๐๐ คนยกล่วงหน้าขึ้นไปตั้งอยู่พันพร้าวก่อน ครั้นกองหน้าไปถึงพันพร้าว ได้ทราบข่าวว่าท้าวเพี้ยกรมการ ที่ให้อยู่รักษานครเวียงจันท์ มีกิริยาอาการผิดปกติอยู่บ้าง พระยาราชรองเมืองไม่ไว้ใจแก่เหตุการณ์ จึงจัดให้พระยาพิชัยสงคราม พระยาทุกขราษฎร์ หลวง

สุเรนทรวิชิต แบ่งกำลัง ๓๐๐ คน ยกข้ามไปตั้งพังราชการอยู่ที่นครเวียงจันท์

ฝ่ายพระเจ้าอนุวงศ์ หนีไปพึ่งญวน ๆ อุดหนุนและนำมาส่งยังนครเวียงจันท์ พร้อมทั้งมีกำลังพลในอาณาเขตต์เวียงจันท์ประมาณ ๑๐๐๐ คน พวกญวนราว ๘๐ คนเศษ พระเจ้าอนุวงศ์ทำเป็นทียอมสารภาพรับผิด แสดงไมตรีจิตต์กับนายทัพนายกองไทยเป็นอย่างดี จนนายทัพนายกองไทยหลงเชื่อว่าพระเจ้าอนุวงศ์จะไม่เป็นปรปักษ์อีก พอรุ่งขึ้นเพลาบ่าย ๔ โมง พระเจ้าอนุวงศ์ก็ยกพวกเข้าล้อมยิงกองพระยาพิชัยสงคราม พระยาทุกขราษฎร์ หลวงสุเรนทรวิชิต ซึ่งตายใจมิได้ระมัดระวังคุมเชิงไว้ พลทหารอยู่บ้างไม่อยู่บ้าง ในที่สุดก็แตกเสียทีแก่พระเจ้าอนุวงศ์ ทั้งนายทั้งพลถูกฆ่าตายเกือบหมด ที่พยายามหนีลงแม่น้ำโขงจะว่ายข้ามฟากมา ก็ถูกพวกพระเจ้าอนุวงศ์ลงเรือตามฆ่าฟันย่อยยับได้เหลือรอดตายว่ายน้ำหนีมาได้ คือหมื่นรักษานาเวศกับพลทหารเพียง ๔๐ เศษ.

เจ้าพระยาราชสุภาวดี (สิง) ได้ทราบว่าญวนพาพระเจ้าอนุวงศ์กลับมานครเวียงจันท์ ก็รีบเดินทัพไปพอถึงค่ายพันพร้าวบ่าย ๓ โมง ก่อนหน้าที่พระเจ้าอนุวงศ์จะลงมือล้อมยิงกองพระยาพิชัยสงครามเพียงชั่วโมงเดียว เจ้าพระยาราช

สุภาวดี (สิง) เห็นชาวเวียงจันท์กลุ้มรุมฆ่าฟันทหารไทยที่หาดทรายหน้าเมือง ก็เข้าใจว่ากองพระยาสงครามคงเป็นอันตรายเป็นเวลาจวนตัวจะรีบยกกำลังข้ามไปช่วย เรือก็ไม่มีทั้งกำลังคนก็ยังน้อย พอเวลาค่ำหมื่นรักษานาเวศมารายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในตอนเย็น เจ้าพระยาราชสุภาวดี (สิง) จะตั้งรับอยู่ที่ค่ายพันพร้าวทหารก็น้อยตัว จะถอยมานครราชสีมาก็ไกลนัก พระยาเชียงสาเรียนว่า เมืองยโสธรผู้คนข้าวปลาอาหารบริบูรณ์ รับอาษาจะนำเดินทางลัด ก็ตกลงออกเดินทางจากค่ายพันพร้าวในคืนวันนั้นมุ่งตรงไปยังเมืองยโสธรทันที

ฝ่ายพระเจ้าอนุวงศ์ เมื่อสังหารกองพระยาพิชัยสงครามวอดวายแล้ว ทราบว่าเจ้าพระยาราชสุภาวดี (สิง) ยกมาตั้งอยู่ค่ายพันพร้าว ก็จัดให้เจ้าราชวงศ์รีบยกกองทัพข้ามฟากมาล้อมจับเจ้าพระยาราชสุภาวดี (สิง) ครั้นเจ้าราชวงศ์ยกมาและทราบว่าเจ้าพระยาราชสุภาวดี (สิง) ยกไปเมืองยโสธรเสียแล้ว เจ้าราชวงศ์เวียงจันท์ กเร่งกองทัพออกตามไปโดยเร็ว

วันรุ่งขึ้นเจ้าพระยาราชสุภาวดี (สิง) ได้ทราบข่าวว่าเจ้าราชวงศ์เวียงจันท์ยกทัพตามมา. จึงรีบจัดกองทัพยกไปต่อสู้ กองทัพทั้งสองปะทะกันที่บกหวาน ต่างบุกบั่นสู้รบถึงตะลุมบอน บังเอิญม้าของเจ้าพระยาราชสุภาวดี (สิง)

เหยียบคันนาแพลงล้มลงทับขาเจ้าพระยาราชสุภาวดี (สิง) ทันใดนั้นพอดีเจ้าราชวงศ์เวียงจันท์ขับม้าสอึกเข้าไปถึง จึงเอาหอกแทงบักตรงกลางตัวเจ้าพระยาราชสุภาวดี (สิง) ๆ รู้ท่วงทีอยู่ก่อนแล้ว จึงเบ่งพุงลวงตาเจ้าราชวงศ์เวียงจันท์ เมื่อหอกพุ่งปร๊าดลงไป เจ้าพระยาราชสุภาวดี (สิง) แขม่วท้องและเอี้ยวหลบปลายหอกแทงเฉี่ยวข้าง เสียดผิวท้องถูกผ้าสมรดทะลุ หอกก็บักตรึงอยู่กับดิน เจ้าราชวงศ์เวียงจันท์จะดึงหอกขึ้นแทงซ้ำ แต่เจ้าพระยาราชสุภาวดี (สิง) จับคันหอกยึดไว้ แล้วพยายามชักมีดหมอประจำตัวจะแทงสวนขึ้นไป เจ้าราชวงศ์เวียงจันท์ ดึงหอกไม่ได้สมประสงค์จึงชักดาบที่คอม้าออก เงื้อจะจ้วงฟันเจ้าพระยาราชสุภาวดี (สิง) ฝ่ายหลวงพิพิธ (ม่วง) น้องชายเจ้าพระยาราชสุภาวดี (สิง) เห็นดังนั้น จึงกระโจนเข้ารับดาบเจ้าราชวงศ์เวียงจันท์ เสียทีถูกเจ้าราชวงศ์เวียงจันท์ฟันขาดใจตายทันที ขณะที่เจ้าราชวงศ์เวียงจันท์ กำลังจ้วงฟันอยู่นั้น เจ้าพระยาราชสุภาวดี (สิง) ชักมีดหมอออกทัน และได้ทีก็แทงสวนขึ้นไป ถูกโคนขาเจ้าราชวงศ์เวียงจันท์ เป็นแผลลึก และตัวเจ้าราชวงศ์เวียงจันท์ ก็ผงะตกจากหลังม้าเลือดสาดแดงฉาน พวกมหาดเล็กเข้าใจว่านายตาย รีบช่วยกันประคองเจ้าราชวงศ์เวียงจันท์ จัดการหามหนีไปโดยเร็ว

ฝ่ายเจ้าพระยาราชสุภาวดี (สิง) ให้จัดการบาดแผลเรียบร้อยแล้ว เร่งทหารให้รีบตามกองทัพเจ้าราชวงศ์เวียงจันท์ ไปทันที ตามไปจนถึงฝั่งแม่น้ำโขงก็ไม่ทัน จึงเดินทางไปตั้งพักอยู่ที่พันพร้าว

การที่เจ้าราชวงศ์ต้องถอยหนีคราวนั้น เป็นผลทำให้ชาวเวียงจันท์เข็ดขยาดกองทัพเจ้าพระยาราชสุภาวดี (สิง) เป็นอันมาก แม้จนพระเจ้าอนุวงศ์ก็ไม่คิดที่จะต่อสู้อีก พระเจ้าอนุวงศ์รีบจัดแจงพากันยกหนีไปจากนครเวียงจันท์ในวันรุ่งขึ้น

กองทัพเจ้าพระยาราชสุภาวดี (สิง) เดินไปถึงเมืองพันพร้าว ภายหลังเมื่อพระเจ้าอนุวงศ์หนีไปแล้ววันหนึ่ง จึงแบ่งกำลังให้ยกไปตามจับโดยเร็วที่สุด จับได้เจ้านายบุตรหลานพระเจ้าอนุวงศ์มาหลายองค์ ทราบว่าพระเจ้าอนุวงศ์หนีไปทางเมืองพวน ก็เร่งให้กองทหารรีบตามไปจับให้ได้ ถึงเดือนธันวาคมเมืองพวนช่วยกับเมืองหลวงพระบาง พยายามตามจับพระเจ้าอนุวงศ์ส่งมาให้ จับได้ที่น้ำไฮเชิงเขาไก่ แขวงเมืองพวน เจ้าพระยาราชสภาวดี (สิง) จึงจัดส่งลงมากรุงเทพ ฯ ทันที แล้วเจ้าพระยาราชสุภาวดี (สิง) อยู่จัดราชการจนเรียบร้อยตลอดเห็นว่าเป็นที่วางใจได้ ก็กลับลงมาเฝ้ากราบทูลข้อราชการในพ.ศ.๒๓๗๒

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาสถาปนาเจ้าพระยาราชสุภาวดี (สิง) ขึ้นเป็นเจ้าพระยาบดินทรเดชา ที่สมุหนายก เวลานั้นท่านมีอายุย่างขึ้นปีที่ ๕๓

เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) สมุหนายก รับราชการฉลองพระเดชพระคุณอยู่ในพระนครเพียง ๒ ปี ถึง พ.ศ. ๒๓๗๕ ก็โปรดให้ออกไปราชการที่เมืองพัตบอง รุ่งขึ้นปีมะเส็ง พ.ศ.๒๓๗๖ ไทยจำเป็นต้องรบกับญวน พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงตั้งให้เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) สมุหนายก เป็นแม่ทัพใหญ่ ผู้สำเร็จราชการ ยกไปรบกับญวน ขับเคี่ยวกันมาตั้งแต่ปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๓๗๖

ในระหว่างที่ไปบัญชาการรบอยู่ณเมืองพัตบอง พระยาศรีสหเทพ (เพ็ง ศรีเพ็ญ) แต่งให้หมื่นจงอักษร คุมเอาของกิน ๕๐ ชะลอมส่งไปให้ เป็นการแสดงไมตรีจิตต์ตามฉันท์ผู้น้อยกับผู้ใหญ่ ฝ่ายเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) นอกจากตอบขอบใจตามธรรมเนียมแล้ว ยังได้แสดงความรู้สึกอันจริงใจให้พระยาศรีสหเทพ (เพ็ง ศรีเพ็ญ) ทราบอีกว่า การของกินนั้นอย่าให้ส่งเสียเป็นธุระอีกเลย ถึงจะบรรทุกเกวียนไปเท่าใดก็หาพอไม่ ด้วยนายทัพนายกองมากต้องเจือจานไปทุกแห่ง เป็นนิสสัยไปราชการทัพ ก็ต้องอด

อยากเป็นธรรมดา ให้พระยาศรีสหเทพตั้งใจแต่ที่ตรงราชการ กับให้บอกกระแสพระราชดำริออกไปให้รู้เนือง ๆ จะได้ฉลองพระเดชพระคุณให้ถูกกับพระราชดำริ

บางปีเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) ได้กลับเข้ามาเฝ้ากราบทูลข้อราชการด้วยตนเองบ้าง และในระหว่างที่ยังไม่ได้ออกไปบัญชาการทัพที่เมืองพัตบอง บางคราวก็ต้องไปทำการสำรวจกำลังพลตามท้องถิ่น เช่นทางภาคอิสาณ จะได้ทราบจำนวนที่ใกล้ความจริง เป็นประโยชน์ในราชการต่อไป

เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) ต้องไปตรากตรำในการสู้รบกับญวน เพื่อป้องกันเขมรมิให้ถูกญวนกลืนเสีย ตั้งแต่ปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๓๗๖ จนถึงปีวอก พ.ศ. ๒๓๙๑ ในที่สุดญวนขอผูกไมตรีอย่างเดิม ฝ่ายไทยเห็นว่าได้ช่วยเขมรให้กลับมีราชวงศ์ปกครอง และมีอำนาจในการรักษาประเทศเขมรอย่างแต่ก่อน ไม่ต้องอยู่ใต้บังคับบัญชาญวน อยู่ในลักษณะเป็นเมืองขึ้นของไทย พึงพระราชกำหนดของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวณกรุงเทพมหานคร เป็นแต่ถึงกำหนด ๓ ปีนำบรรณาการไปออกแก่ญวนครั้งหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นชอบตามคำกราบทูลแนะนำ ของเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) จึงโปรดให้

รับเป็นไมตรีกับญวน และให้มีตราถึงเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) ปรารภข้อราชการตามสมควร แล้วแจ้งความรู้สึกส่วนพระองค์ ให้เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) ทราบว่า ทรงพระราชดำริราชการเมืองเขมร เข้าพระทัยว่าทำนองญวนก็จะเหมือนกันกับทำนองแต่ก่อน ที่ไหนจะให้มา กลับให้มาสมคิดสมหมายง่าย ๆ พระราชดำริผิดไปแล้ว เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) คิดราชการถูก อุตส่าห์พากเพียรจนสำเร็จได้ตามความปรารถนา "ออกไปลำบากตรากตรำคิดราชการจะเอาเมืองเขมรคืน ตั้งแต่ปีมะเส็ง เบญจศกช้านานถึง ๑๕ ปี อุปมาเหมือนหนึ่งว่ายน้ำอยู่กลางพระมหาสมุทรไม่เห็นเกาะไม่เห็นฝั่ง พึ่งมาได้ขอนไม้น้อยลอยมาได้เกาะเป็นที่ยึดที่หน่วงว่ายเข้าหาฝั่ง"

เมื่อได้จัดการพิธีราชาภิเษกพระองค์ด้วง เป็นพระเจ้ากรุงกัมพูชา ตามพระบรมราชโองการเสร็จเรียบร้อยแล้ว เจ้าพระยาบดินทรเดชา(สิง) ก็เดินทางกลับคืนมายังประเทศไทย ณวันศุกรที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๙๑ บังเอิญในระหว่างนั้นเกิดจีนตั้วเหี่ยก่อการกำเริบขึ้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) จึงแวะช่วยทำการปราบปรามจนสงบ แล้วเข้ามาเฝ้าทูลละอองฯ ณกรุงเทพฯ

ความอ่อนแอซึ่งมีมากมาแต่ก่อนจนถึงสมัยนั้น ได้ทำความหนักใจให้แก่เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) เป็นอัน

มาก จนท่านต้องใช้ความเฉียบขาดเป็นหลักในการบังคับบัญชา จึงได้ผลคือทำการปราบกบฏพระเจ้าอนุวงศ์นครเวียงจันท์ และช่วยป้องกันเขมรจากญวน สำเร็จตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว นำเกียรติคุณมาสู่ทหารไทยอีกครั้งหนึ่ง แต่ถึงกระนั้นก็ยังน่าเสียใจอยู่บ้างว่า ท่านต้องใช้เวลานานเกินสมควร และขาดผลสำคัญที่น่าจะได้ยิ่งกว่าที่ได้แล้วอีกด้วย ทั้งนี้ก็เพราะความอ่อนแอของนายทัพนายกอง เป็นเหตุให้ต้องยืดเวลาเยิ่นเย้อออกไป และตัดทอนความไพบูลย์ของผลสำเร็จลงเสียไม่น้อยนั่นเอง เนื่องจากเหตุที่กล่าวมาในลักษณะตรงข้าม เป็นอันพิสูจน์ให้เห็นความมั่นคงของบ้านเมืองได้ประการหนึ่งว่า ไทยจะยั่งยืนในเอกราชได้ ก็ต้องกำจัดมูลรากของความอ่อนแอให้หมดไปเสีย

นอกจากทำประโยชน์อันใหญ่ยิ่งแก่บ้านเมืองแล้ว เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) ยังได้พยายามทะนุบำรุงการพระศาสนา เช่นบุรณปฏิสังขรณ์หรือสร้างวัด แม้ในระหว่างไปราชการทัพก็ยังเป็นห่วงถึง บางคราวได้ขอร้องให้พระยาศรีสหเทพ (เพ็ง ศรีเพ็ญ) ช่วยเป็นธุระให้บ้าง

รวมวัดที่เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) ปฏิสังขรณ์และสร้างใหม่ คือ

(๑) ปฏิสังขรณ์วัดจักรวรรดิราชาวาส (เดิมเรียกวัดสามปลื้ม) และสร้างพระปรางค์กับวิหารพระบางที่เชิญมาจากนครเวียงจันท์ (พระบางนั้นเดิมอยู่ที่นครเวียงจันท์ ครั้งกรุงธนบุรีทำสงครามกับนครเวียงจันท์มีชัยชะนะ จึงเชิญพระแก้วมรกตกับพระบางลงมา สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดให้มีการสมโภชพระพุทธรูปสำคัญ ๒ พระองค์นั้นพร้อมฉลองชัยชะนะของบ้านเมือง เป็นงานมโหฬารยิ่ง เมื่อวิศาขบูชา ตรงกับวันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๓๒๒ ต่อมาในรัชชกาลที่ ๑ กรุงรัตนโกสินทร์นี้ พระเจ้านันทเสน นครเวียงจันท์ ขอพระราชทานพระบางกลับคืนไปนครเวียงจันท์ ถึงรัชชกาลที่ ๓ เมื่อเสร็จการปราบกบฏพระเจ้าอนุวงศ์เวียงจันท์แล้วจึงเชิญพระบางกลับลงมาอีก พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) สร้างวิหารประดิษฐานไว้ณวัดจักรวรรดิราชาวาส ครั้นต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๕ ในรัชชกาลที่ ๔ พระราชทานกลับไปประดิษฐานที่นครหลวงพระบาง แล้วโปรดให้เชิญพระนาคจากหอพระในพระบรมมหาราชวัง ไปประดิษฐานไว้ในวิหารนั้นแทนพระบางวัดจักรวรรดิสืบมาจนทุกวันนี้)

(๒) ปฏิสังขรณ์วัดพรหมสุรินทร์ จังวัดพระนคร ในรัชชกาลที่ ๓ พระราชทานนามใหม่ว่าวัดปรินายก และทรงปฏิสังขรณ์ต่อมา

(๓) ปฏิสังขรณ์วัดช่างทอง ซึ่งเป็นวัดที่ท่านผู้หญิงพัก ผู้เป็นมารดาได้สร้างไว้ อยู่ที่เกาะเรียน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

(๔) ปฏิสังขรณ์วัดวรนายกรังสรรค์ (เขาดิน) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

(๕) สร้างวัดเทพลีนลา ในคลองบางกะปิ ชาวบ้านเรียกกันว่า วัดตึกบ้าง วัดตึกคลองตันบ้าง ได้ยินว่าวัดนี้สร้างในระหว่างไปทำสงครามขับเคี่ยวกับญวน เมื่อต้องขุดคลองบางกะปิและทำนาไปตลอดทางเพื่อสะสมสะเบียงกองทัพ และเพื่อความสมบูรณ์ของบ้านเมืองในเวลาต่อมาด้วย จึงถือโอกาสให้ทหารในกองทัพ ได้ร่วมกันสร้างวัดเป็นที่ยึดหน่วงในการทำศึก และปลุกกำลังใจในการต่อสู้เพื่อรักษาพระศาสนาให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นอีก

(๖) ยกที่บ้านถวายเป็นวัด แล้วสร้างโบสถ์วิหารการเปรียญเสนาสนะพร้อม มีชื่อว่าวัดไชยชะนะสงคราม แต่ชาวบ้านมักเรียกกันว่าวัดตึกจนทุกวันนี้ อยู่ตรงข้ามกับเวียงนาครเกษมใกล้สี่แยกวัดตึก จังหวัดพระนคร

(๗) สร้างวัดพระยาทำ ซึ่งเดิมมีชื่อว่า วัดกระโดน ตั้งอยู่ที่อำเภอกระบิลบุรี จังหวัดปราจีณ

นอกจากนี้ยังสร้างวัดที่เมืองพัตบอง และเมืองอุตงมีชัยเป็นต้น อีกทั้งได้ช่วยทะนุบำรุงการพระศาสนาในประเทศเขมรได้สืบต่อศาสนวงศ์มาจนสมัยปัจจบันนี้

ปีที่กลับจากประเทศเขมรนั้น เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) มีอายุย่างขึ้น ๗๒ แต่ก็ยังเข้มแข็งสามารถรับราชการฉลองพระเดชพระคุณต่อมา ถึงวัน ๕ ๗ ค่ำ ปีระกาตรงกับวันที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๔๒ ก็ถึงอสัญญกรรมด้วยโรคบัจจุบัน (อหิวาตกะโรค ซึ่งบังเกิดชุกชุมในปีนั้น) ที่บ้านริมคลองโอ่งอ่าง (บริเวณระหว่างเชิงสะพานหันถับบ้านดอกไม้) ซึ่งเป็นบ้านที่ได้รับพระราชทานเป็นครั้งหลัง ภายหลังเมื่อเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) ได้ถึงอสัญญกรรมลงแล้ว บุตร์ธิดาจึงพร้อมใจกันยกที่บ้านนี้ถวายเป็นของหลวง

รุ่งขึ้นปีจอ พระราชทานเพลิงศพ วัน ๓ ๒ ๗ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๔๓ ที่เมรุผ้าขาว ณวัดสระเกศ

สารบาญ

สกุลสิงห์เสนี่และเครือญาติ

สกุลสิงห์เสนี่	ชั้นที่ ๑	หน้า	๑
สกุลสิงห์เสนี่	ชั้นที่ ๒	,,	๑
สกุลสิงห์เสนี่	ชั้นที่ ๓	,,	๔
สกุลสิงห์เสนี่	ชั้นที่ ๔	,,	๑๐
สกุลสิงห์เสนี่	ชั้นที่ ๕	,,	๒๓
สกุลสิงห์เสนี่	ชั้นที่ ๖	,,	๕๔
สกุลสิงห์เสนี่	ชั้นที่ ๗	,,	๗๙

สกุลสิงห์เสนี

ชั้น ๑

เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง)

ชั้นที่ ๒

(๑) เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. น้อย เป็นจมื่นมหาสนิท ท่านผู้หญิงเพ็ง
ธิดาพระพิพิธสาลี (สังข์) มารดา

๒. ญ. บัว ทำราชการฝ่ายใน ,, ,,

๓. ญ. แย้ม เป็นคุณหญิงราชสุภาวดี
(ปาน สุรคุปต์) ,, ,,

๔. ช. เกด เป็นเจ้าพระยามุขมนตรี ,, ,,

๕. ช. อินทร์ เป็นจมื่นทิพย์เสนา ,, ,,

๖. ญ. เกษร เป็นคุณหญิงวิสูตร์โยธามาตย์
(กุหลาบ หงสกุล) ,, ,,

๗. ช. แก้ว เป็นเจ้าพระยายมราช ,, ,,

๘. ญ. มรกฎ เป็นคุณหญิงพิบูลย์สงคราม (นุ้ย) ,, ,,

๙. ช. บุญเกิด ,, ,,

๑๐. ญ. กลิ่น เป็นเจ้าจอมในรัชกาลที่ ๓ ท่านผู้หญิงหนู มารัดา

๑๑. ญ. ปุก เป็นคุณหญิงในเจ้าพระยาวิเชียรคิรี
(เม่น ณสงขลา) ท่านผู้หญิงหนู มารดา
๑๒. ญ. มาลัย เป็นเจ้าจอมในรัชกาลที่ ๓ ,, ,,
๑๓. ช. แดง ,, ,,
๑๔. ญ. พุ่ม เป็นภรรยานายเอี่ยมมหาดเล็ก รอด มารดา
๑๕. ญ. พลอย ,,
๑๖. ช. แสง เป็นจมื่นประธานมณเฑียร ,,
๑๗. ช. ขำ เป็นมหาดเล็ก ,,
๑๘. ญ. ทิม เป็นภรรยาพระอภัยพลรบ
๑๙. ญ. สารภี เป็นภรรยาพระศรีกาฬสมุด
(บุญมี สุวรรณสุภา)
๒๐. ญ. อำพัน เป็นภรรยาพระเสนีพิทักษ์ (ทองสุก)
๒๑. ช. เวียง เป็นจมื่นประธานมณเฑียร
๒๒. ญ. เข้า เป็นหม่อมในหม่อมเจ้าสวัสดิ์ เดชาติวงษ์
๒๓. ญ. ขาว
๒๔. ช. น่วม เป็นนายราชบริรักษ์
๒๕. ญ. แหน เป็นภรรยานายสมบุญ

(๒) หลวงพิพิธ ฯ (ม่วง)

น้องเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. สุด เป็นภรรยาพระศรีกาฬสมุด
(บุญมี สุวรรณสุภา)
๒. ช. ขำ

(๓) คุณหญิงบุนนาค กำแหงสงครามภักดี

(ทองอิน อินทรกำแหง)

น้องเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) มีบุตร์ คือ

๑. ช. ขำ เป็นพระยาไชยวิชิต

ชั้นที่ ๓

(๑) เจ้าพระยามุขมนตรี (เกด)

บุตร์เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. สวด ท่านผู้หญิงนก มารดา

๒. ช. อิ่ม เป็นพระยากำแหงสงคราม ,, ,,

๓. ช. เนียม เป็นพระยาราชโยธา ,, ,,

๔. ญ. ฉิม ,, ,,

๕. ช. เอม เป็นพระยาณรงค์เรืองฤทธิ์
ท่านผู้หญิงอิน อภัยวงศ์ มารดา

๖. ญ. ศิลา เป็นคุณหญิงอร่ามมณเฑียร
(ม. ร. ว. ใหญ่) ,,

๗. ช. ทองคำ เป็นพระโยธาธิราช สุด กัลยาณสุต มารดา

๘. ช. พึ่ง เป็น พ. ต. พระยาสุเรนทร์ราชเสนา
นาค กัลยาณสุต มารดา

๙. ช. คล้าย เป็นมหาดเล็ก

๑๐. ช. สวัสดิ์ เป็นหลวงภักดีนุรักษ์

๑๑. ช. หอม เป็นหลวงพิทักษ์สาลี

๑๒. ญ. ปรางค์ เป็นภรรยาพระภาณุพันธวงศ์วรเดช (จ้อย)

(๒) จมื่นทิพย์เสนา (อินทร์)

บุตร์เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) มีบุตร์ คือ

๑. ช. นอย มารดา

(๓) คุณหญิงเกษรวิสูตร์โยธามาตย์ (กุหลาบ)

บุตรีเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) มีบุตร์ คือ

๑. ช. บุษย์ หงสกุล เป็นขุนอินทรรักษา

๒. ช. จร หงสกุล เป็นหลวงเทพามาตย์

๓. ช. กลิ่น หงสกุล เป็นมหาดเล็ก

๔. ช. แสง หงสกุล เป็นนายฉันหุ้มแพรมหาดเล็ก

๕. ช. เผื่อน หงสกุล

(๔) เจ้าพระยายมราช (แก้ว)

บุตร์เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. คิด เป็นพระยาเพ็ชรฎา ท่านผู้หญิงหนู กัลยาณมิตร์

ธิดาเจ้าสัวต่วน มารดา

๒. ญ. ทิม ,,

๓. ช. เหม เป็นพระยาประชาชีพบริบาล ,,

๔. ญ. ขลิบ ไกรฤกษ์ เป็นคุณหญิงเพ็ชรรัตน์

(โมรา ไกรฤกษ์) ,,

๕. ญ. ชุ่ม ท่านผู้หญิงหนู กัลยาณมิตร์ มารดา

๖. ญ. ปุ๋ย วัชโรทัย เป็นคุณหญิงราชโกษา—

(จันทร์ วัชโรทัย) คำพา มารดา

๗. ช. กาด เป็นนายพลตรี พระยา—

นครราชเสนี พยอม มารดา

๘. ญ. อ่อง วัชโรทัย เป็นภรรยานายโต วัชโรทัย—

มหาดเล็ก ,, ,,

๙. ช. ดัด เป็นนายพิศาลยุทธกิจ ,, ,,

๑๐. ญ. ศิลา

๑๑. ช. เดชหรือ (เย่) เป็นมหาดเล็ก จันทร์ มารดา

๑๒. ช. ใจ เป็นมหาดเล็ก พิณ มารดา

๑๓. ช. เจ็ก เป็นพระอินทราภิบาล อิ่ม มารดา

๑๔. ญ. นิ่ม ยาง มารดา

๑๕. ญ. นิล ,, ,,

๑๖. ช. สว่าง เป็นมหาดเล็ก ทอง มารดา

๑๗. ช. เอี่ยม นาม มารดา

๑๘. ช. กลั่น แจ่ม มารดา

๑๙. ญ. ปริก ฉายะระถี เป็นภรรยาพระอมรสินธพ—

(นก ฉายะระถี) แจ่ม มารดา

๒๐. ญ. ตุ่ม จับ มารดา

๒๑. ญ. เทศ กัลยาณมิตร์ เป็นคุณหญิงกัลยาณมิตร์_
นิกรวงศ์ (คง กัลยาณมิตร์) แหน มารดา

๒๒. ญ. เจี่ยม ,, ,,

๒๓. ช. อั้น ,, ,,

๒๔. ช. ชม ช้อย มารดา

๒๕. ญ. อิ่ม ขำ มารดา

๒๖. ญ. เอม ,, ,,

(๕) คุณหญิงมรกฎ พิบูลย์สงคราม (น้อย)
บุตรีเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) มีธิดา คือ

๑. ญ. มาลัย หงสกุล เป็นภรรยานายกลิ่น หงสกุล

(๖) พุ่ม บุตรีเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง)
มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. ม่วง สมรสกับทองดี ธิดาหลวงสุภา (เทพ)

๒. ญ. ปุก

๓. ญ. พลับ

๔. ช. เลี่ยบ

๕. ญ. มาลัย ลดาวัลย เป็นหม่อมห้ามในกรมหมื่น
ภูมินทรภักดี (พระองค์เจ้าลดาวัลย์ ลดาวัลย์)

๖. ช. พลอย

๗. ช. งอก

(๗) จมื่นประธานมณเฑียร (แสง)

บุตรีเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) มีบุตร คือ

๑. ช. กรณ์ มารดา

(๘) ทิมอภัยพลรบ

บุตรีเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) มีบุตร คือ

๑. ช. จ่าง เป็นหลวงเทพนรินทร์

(๙) สารภี ศรีกาฬสมุด (บุญมี)

บุตรีเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) มีบุตรีธิดา คือ

๑. ญ. ละมุน บุนนาค เป็นภรรยานายเปีย บุนนาค-
(พระยาราชานุประพันธุ์)

๒. ช. ทองคำ

(๑๐) หม่อมเป้า เดชาติวงษ์ ณอยุธยา

บุตรีเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) มีบุตร คือ

๑. ช. ม. ร. ว. หนใหญ่ เดชาติวงษ์

(๑๑) แหน บุตรีเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) มีธิดา คือ

๑. ญ. ต่วน เป็นภรรยานายอิ่ม

(๑) สุด ศรีกาฬสมุด (บุญมี)

บุตรีหลวงพิพิธ ฯ (ม่วง) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. พันยมาภัย เป็นคุณหญิงอภัยรณฤทธิ์
(เวก ยมาภัย)

๒. ช. ชุ่ม สุวรรณสุภา เป็นพระยาวรพุฒโภไคย

๓. ญ. แข สนธิรัตน เป็นคุณหญิงบุริมทิศพิไชย
(สุด สนธิรัตน)

๔. ญ. พุ่ม เป็นภรรยาพระฤทธิเดชะ (แต้ม)

๕. ช. สาย สุวรรณสุภา เป็นพระบริหารหิรัญราช

(๒) นายขำ บุตร์ของหลวงพิพิธ ฯ (ม่วง)

มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. เปลี่ยน จันทร์ มารดา

๒. ช. ช่วง จนฺทโชติ เป็นพระธรรมถาวร
รองเจ้าอาวาสวัดระฆังโฆสิตาราม ,, ,,

๓. ช. ชิต ,, ,,

๔. ช. ปลั่ง ,, ,,

ชั้นที่ ๔

(๑) พระยากำแหงสงคราม (อิ่ม)

บุตร์เจ้าพระยามุขมนตรี (เกด) มีบุตร์ธิดา คือ

๑.	ช. เลื่อน	คุณหญิงโต	มารดา
๒.	ช. ศิริ เป็นนายเรือโท	,,	,,
๓.	ญ. ตั้ว เป็นภรรยาหลวงเสนีย์พิทักย์ (พร)	นิ่ม	มารดา
๔.	ช. นิ่น	,,	,,
๕.	ญ. พัก	,,	,,
๖.	ช. วัน	ปี	มารดา

(๒) พระยาราชโยธา (เนื่ยม)

บุตร์เจ้าพระยามุขมนตรี (เกด) มีบุตร์ธิดา คือ

๑.	ญ. ลม้าย เป็นภรรยาพระพรหม์มาธิบาล (ชื่น)		
๒.	ช. ตาด เป็นขมีนรักย์พิมาน		
๓.	ช. เพิ่ม เป็นหลวงชาญภูเบศร นายเวรมหาดเล็ก		
๔.	ช. เชย เป็นพระพินิจนิติสาส์น	อิ่ง	มารดา
๕.	ช. ชิต		มารดา
๖.	ช. แดง		มารดา
๗.	ญ. จัน		มารดา

๘. ช. ช่วง มารดา

๙. ญ. จิ๋น เป็นภรรยานายลม้าย มารดา

๑๐. ญ. สุด เป็นภรรยานายเวก ชุ่ม มารดา

๑๑. ญ. นุ่ม มารดา

๑๒. ญ. เอี่ยม มารดา

(๓) พระยาณรงค์เรืองฤทธิ์ (เอม)

บุตร์เจ้าพระยามุขมนตรี (เกด) มีบุตร์ธิดา คือ.

๑. ญ. พัน อภัยวงศ์ เป็นภรรยาพระสยามเสนานุรักษ์ (ชุ่ม อภัยวงศ์) คุณหญิงขลิบ ธิดาเจ้าพระยา-คลาทรธรนินทร (เยิ้ย อภัยวงศ) มารดา

๒. ช. อรุณ เป็นพระยาณรงค์เรืองฤทธิ์ ,,

๓. ญ. ตาด สนิทวงศ์ เป็นท่านผู้หญิง— วงศานุประพัทธ์ (ม.ร.ว. สท้านสนิทวงศ์) ,,

๔. ช. เจริญ (หลุย) เป็นพระขจรศักดิ์ดาเดช สมรสกับพริ้ง ธิดาหลวงกำโพชพิทักษ์ (แขก อภัยวงศ์) ,,

๕. ญ. เสงี่ยม เสนาปก เป็นภรรยานายชุ้ย เสนาปก บุตร์พระยากลาโหม กรุงกัมพูชา (ปก) ,,

๖. ช. มงคล เป็นพระเสนาพิพิธ ,,

๗. ช. กระจ่าง เป็นหลวงสุนทรกิจวิจารณ์
คุณหญิงขลิบ อภัยวงศ์ มารดา

๘. ช. โต เป็นหลวงวิชิตภักดี ,, ,,

๙. ญ. สงวน อภัยวงศ์ เป็นคุณหญิงอภัยภูเบศร์
(เลื่อม อภัยวงศ์) ,, ,,

๑๐. ช. ชิต สมรสกับเนื่อง อภัยวงศ์
ธิดาเจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ (ชุ่ม) ,, ,,

(๔) พระโยธาธิราช (ทองคำ)

บุตร์เจ้าพระยามุขมนตรี (เกด) มีบุตร์ คือ

๑. ช. สว่าง เทศ อภัยวงศ์ ธิดา เจ้าพระยา-
คธาทรธรนินทร (เยี่ย อภัยวงศ์) มารดา

(๕) พ.ต. พระยาสุเรนทร์ราชเสนา (พึ่ง)

บุตร์เจ้าพระยามุขมนตรี (เกด) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. ชุ่ม	ขุย	มารดา
๒. ช. ชม	,,	,,
๓. ญ. แดง	,,	,,
๔. ช. ท้วม เป็น พ.ท. พระจงพยุหะ	มี	มารดา
๕. ญ. จันทร์	,,	,,
๖. ญ. เจิม	,,	,,
๗. ช. กระจ่าง เป็นขุนประทักษ์สุนทรวิท	,,	,,

๙. ญ. แสง มี่ มารดา

๙. ช. แก้ว เป็น ร.อ. หลวงรณกิจพิจารณ์ ชุ่ม มารดา

๑๐. ญ. มณี ,, ,,

๑๑. ช. เล่ห หรือ ชลอ ,, ,,

(๖) หลวงภักดีนุรักษ์ (สวัสดิ์)

บุตร์เจ้าพระยามุขมนตรี (เกด) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. เอียม มารดา

๒. ญ. ทองสุก ,,

๓. ช. พัน ,,

(๗) ปรางค์ ภานุพันธวงศ์วรเดช (จ้อย)

บุตรีเจ้าพระยามุขมนตรี (เกด) มีธิดา คือ

๑. ญ. จิบ กสิกผลิน เป็นคุณหญิงจรัสชวนเพท (ชุ่ม กสิกผลิน)

๒. ญ. เจียน

๓. ญ. เจียด

(๑) นายน้อยบุตร์จมื่นทิพย์เสนา (อินทร์) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. กล่ำ สาตร์ มารดา

๒. ช. เผือก ,, ,,

๓. ช. สุด ,, ,,

๔. ช. ท้วม ,, ,,

๕. ญ. หนู สาตร์ มารดา

๖. ช. แฉ่ง ” ”

๗. ช. นาค ” ”

๘. ช. หลับ ” ”

(๑) ขุนอินทรรักษา (บุษย์)

บุตร์คุณหญิงเกษรวิสูตร์โยธามาตย์ (กุหลาบ) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. เชื้อ พ่อน มารดา

๒. ช. ว่าง ” ”

๓. ช. น้อม เป็นพระราชวรินทร ” ”

(๒) หลวงเทพามาตย์ (จร)

บุตร์คุณหญิงเกษรวิสูตร์โยธามาตย์ (กุหลาบ) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. เครื่อ หงสกุล วันธิดานายสุริยาวุธ (นาก) มารดา

๒. ญ. พัน หงสกุล ”

๓. ช. เย็น หงสกุล ”

๔. ช. ขันทอง หงสกุล ”

๕. ญ. ลาดวน หงสกุล ”

๖. ญ. จำปี หงสกุล ”

๗. ญ. แปลก หงสกุล ”

๘. ญ. ตุ๊กตา หงสกุล ”

๙. ญ. ตุ่ม หงสกุล วันธิดานายสุริยาวุธนาก มารดา

๑๐. ญ. สายหยุด หงสกุล ”

๑๑. ญ. สว่าง หงสกุล แจ้งธิดานายอ่ำ มารดา

๑๒. ช. กระจ่าง หงสกุล เป็นพระยาพิทักษ์ —
เทพมณเฑียร ”

๑๓. ญ. อรุณ เป็นภรรยานายแถม ป.ป. ”

๑๔. ช. เรือ หงสกุล เป็นพระอนุภาณศิษยานุสรรค์ ”

๑๕. ช. ส่อง หงสกุล เป็นพระยาอัศวราชสมบัติ ”

๑๖. ช. สร้าง หงสกุล เป็น ร.ท. ขุนสร้างยุทธภัย ”

๑๗. ญ. ขวน เศขรฤทธิ์ เป็นภรรยาหลวงธนสิทธิ์—
(เชย) ”

๑๘. ญ. จำรัส สุทธิสุวรรณ์ เป็นคุณหญิง —
อนุวัฒน์วนกิจ (หว้า สุทธิสุวรรณ์) ”

(๓) นายแสง หงสกุล

บุตร์คุณหญิงเกษรวิสูตร์โยธามาตย์ (กุหลาบ) มีบุตร์ คือ

๑. ช. ทิม มารดา

(๑) คุณหญิงปุ้ยราชโกษา (จันทร์)

บตรีเจ้าพระยายมราช (แก้ว) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. โต วัชโรทัย เป็นมหาดเล็ก

๒. ญ. ตลับ วัชโรทัย

๓. ช. นัด วัชโรทัย

๔. ช. หรุ่น วัชโรทัย เป็นพระยาอุทัยธรรม

๕. ญ. พร้อม วัชโรทัย

๖. ญ. พวง วัชโรทัย

(๒) พระยาเพ็ชรฎา (ดิด)

บุตร์เจ้าพระยายมราช (แก้ว) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. ทัด เป็นมหาอำมาตย์ตรี และนายพันตรี –
พระยาไกรโกษา คุณหญิงนุ่ม สมบัติศิริ
ธิดาพระยาสมบัติวานิช (บุญศรี) มารดา

๒. ช. สาย เป็นพระตำรวจเอก และนายพลตรี –
พระยาอนุชิตชาญไชย ,,

๓. ช. สอาด เป็นนายพลตรี พระยาสิงหเสนี –
ศรีสยาเมนทรสวามิภักดิ์ ,,

๔. ญ. จิบ สุวรรณทัต เป็นคุณหญิง–
พิพิธโภไคสวรรค์ (ชม สุวรรณทัต) ,,

๕. ญ. นารถ ,,

๖. ญ. เชย วัชโรทัย เป็นภรรยาหลวงมหาพร –
(รื้อ วัชโรทัย) พริ้ง มารดา

๗. ช. จิ้น เป็นพระสุนทรภูษา ขำ มารดา

๔. ช. ฤกษ์ แสร์ มารดา

๙. ญ. ทองสุก แสง มารดา

๑๐. ช. กระจ่าง เป็นอำมาตย์โท พระยา —
ประเสริฐสุนทราศรัย โหมด มารดา
อ่อน มารดา

๑๑. ญ. หวาน

(๓) พระยาประชาชีพบริบาล (เหม)

บุตร์เจ้าพระยายมราช (แก้ว) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. หงษ์ เป็นคุณหญิงสิงหเสนี่ (สอาด สิงห์เสนี่)
คุณหญิงเกษ อินทรกำแหงธิดาพระยา —
สุริยเดช (โสพัต อินทรกำแหง) มารดา

๒. ช. เพิ่ม เป็นพระเหมสมาหาร . ”

๓. ช. อั๋น เป็นพระสยามนนท์เขตร์ ”

๔. ญ. วัน ”

(๔) นายพลตรี พระยานครราชเสนี่ (กาด)

บตร์เจ้าพระยายมราช (แก้ว) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. พร้อม เป็นภรรยาพระเหมสมาหาร (เพิ่ม สิงห์เสนี่)
คุณหญิงแจ้ อินทรกำแหง ธิดาพระยา —
กำแหงสงคราม (เมฆ อินทรกำแหง) มารดา

๒. ญ. สว่าง ประยงค์ เป็นภรรยานายอู๊ด ประยงค์ ทอง มารดา

๓. ช. แดง ข้ำ มารดา

๔. ญ. แพ เป็นภรรยาพระยาสิงหเสนี่ —
(สอาด สิงห์เสนี่) พิมพ์ มารดา

๕. ช. พ่วง ” ”

๖. ญ. กลิ่บ แสงศิริ เป็นภรรยานายตาบขาบ แสงศิริ
กลิ่น มารดา

๗. ญ. สาย มงคลชาติ เป็นภรรยานายลิ มงคลชาติ
สังข์ มารดา

๘. ญ. สิน บัวเมืองปั๊ก เป็นภรรยานายใหญ่ บัวเมืองปั๊ก ”

(๕) นายพิศาลยุทธกิจ (ตัด)

บุตร์เจ้าพระยายมราช (แก้ว) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. แจ่ม เป็นภรรยาพระเหมสมาหาร —
(เพิ่ม สิงห์เสนี่) คล้าย มารดา

๒. ช. แจ้ง เป็น พ.ท. พระภักดีศรีสงคราม ” ”

(๖) นายเดช หรือ (เย่) มหาดเล็ก

บุตร์เจ้าพระยายมราช (แก้ว) มีธิดา คือ

๑. ญ. แดง เป็นภรรยาหลวงพล ฯ (สิงห์ทอง อินทกนก)
ใย อินทรกำแหง ธิดาพระยาสุริยเดช —
(คง อินทรกำแหง) มารดา

๒. ญ. ตุ่ม เป็นคุณหญิงประเสริฐสุนทราศรัย —
(กระต่าง สิงห์เสนี่) ”

(๗) นายใจ มหาดเล็ก

บุตร์เจ้าพระยายมราช (แก้ว) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. วงศ์	ทองคำ	มารดา
๒. ช. เชื้อ	,,	,,
๓. ช. น้อม	,,	,,
๔. ญ. นวล	,,	,,
๕. ญ. เลี่ยม โพธิทองคำ	เป็นภรรยา _	
	นายแช่ม โพธิทองคำ	,, ,,
๖. ญ. ลวด	,,	,,

(๘) พระอินทราธิบาล (เจ๊ก)

บุตร์เจ้าพระยายมราช (แก้ว) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. พ่วง		มารดา
๒. ญ. เสงี่ยม	เป็นภรรยาพระเสนาพิพิธ(มงคล สิงห์เสน่),	
๓. ญ. เมี้ยน		มารดา
๔. ญ. เลื่อน	เป็นภรรยาพระยาณรงค์เรืองฤทธิ์ _	
	(อรุณ สิงห์เสน่)	,,
๕. ญ. หลา		,,
๖. ช. สุดใจ		,,

(๙) นายสว่างมหาดเล็ก

บุตร์เจ้าพระยายมราช (แก้ว) มีธิดา คือ

๑. ญ. ลมัย อุ่น มารดา

๒. ญ. กิมชวย ยมาภัย เป็นภรรยา –

นายสะเทือน ยมาภัย ใช้ ,,

(๑๐) ปริก อมรสินธพ (นก)

บุตรีเจ้าพระยายมราช (แก้ว) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. ฉาย ฉายยะระถิ เป็นพระรถรัตนาศน์

๒. ญ. อง ฉายยะระถ

๓. ญ. แฝด ฉายยะระถิ

๔. ช. สมบุญ ฉายยะระถิ เป็นพระนาวิจิตรผดุง

(๑๑) คุณหญิงเทศกัลยาณมิตร นิกรวงศ์ (คง)

บุตรีเจ้าพระยายมราช (แก้ว) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. หร่น กัลยาณมิตร

๒. ญ. ฟุ้น กัลยาณมิตร

๓. ช. กระจ่าง กัลยาณมิตร

๔. ช. เพ่ือง กัลยาณมิตร

(๑) นายม่วงบุตร์ของพุ่ม

ธิดาเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. อาจ ทองดี ธิดาหลวงสภา (เทพ) มารดา
๒. ญ. ศุข พรหมพิบูลย์ เป็นภรรยานาย
พรหม (พรหมพิบูลย์) ”

(๒) นายเลียบบุตร์ของพุ่ม

ธิดาเจ้าพระยาบดินทรเดชา(สิง) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. นาค เป็นภรรยาหลวงพินิจราชาวาศ
(ทัวม) เที่ยง มารดา
๒. ญ. เม้า ” ”
๓. ช. เขียว ” ”
๔. ญ. ทรัพย์ เป็นภรรยา ร.ต. หรุ่น ทิม มารดา

(๓) หม่อมมาลัย ลดาวัลย์ ณอยุธยา บุตรีของพุ่ม

ธิดาเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. หม่อมเจ้ายุพิน ลดาวลย
๒. ช. ยังไม่มีพระนาม
๓. ช. หม่อมเจ้าพร้อม ลดาวัลย
๔. ช. ยังไม่มีพระนาม

(๔) นายพลอยบุตร์ของพุ่ม

ธิดาเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. เปีย สระ มารดา

๒. ช. ช่วง ” ”

(๕) นายงอกบุตร์ของพุ่ม

ธิดาเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. ขำ สิงหนาวิก เป็นภรรยานายอ่ำ—

สิงหนาวิก ขลิบ มารดา

๒. ญ. เขียว เป็นภรรยาขุนแผลง ฯ ” ”

๓. ช. แย้ม จั่น มารดา

๔. ช. เปา ” ”

๕. ช. เผือก ” ”

๖. ช. อิม ” ”

๗. ช. บา ” ”

๘. ญ. แปลก ” ”

๙. ช. วาด ” ”

(๑) นายกรณ์ บุตร์จมื่นประธานมณเฑียร (แสง) มีบุตร์ คือ

๑. ช. คร้าม กรณ์ปริชา* เป็นนายร้อยโท—

ทหารบก แต่ม มารดา

๒. ช. คล้อย กรณ์ปริชา ,, ,,

(๑) ต่วนบุตรีของแหน

ธิดาเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) มีธิดา คือ

๑. ญ. เชื้อ รักษาพงศ์ เป็นภรรยาขุนชวลักษณ์เลขศาสตร์

(โต รักษาพงศ์)

(๑) คุณหญิงพันอภัยรณฤทธิ (เวก)

บุตรีของสุดศรีกาพสมุด (บุญมี) มีบุตร์ธิดาคือ

๑. ญ. อาบ หงสกุล เป็นคุณหญิงสามภพพ่าย—

(เจริญ หงสกุล)

๒. ช. อั้น ยมาภัย เป็นพระอินทรเทพ

*หมายเหตุ การที่แยกเป็นสกุล "กรณ์ปริชา" นั้น ร.ท. คร้าม ชี้แจงว่า ในชั้นต้นไม่ทราบว่ามีสิทธิที่จะใช้นามสกุล "สิงห์เสนี" ต่อเมื่อได้รับพระราชทานนามสกุล "กรณ์ปริชา" แล้ว จึงได้ใช้นามสกุลนี้ต่อมา

๓. ช. อาด ยมาภัย

๔. ช. เชย ยมาภัย เป็นพระยายมาภัยพงศ์พิพัฒน์

๕. ญ. สาล่ ยมาภัย

๖. ช. คัด ยมาภัย เป็นนายร้อยเอกทหารบก

(๒) พระยาวรพุฒโภไคย (ชุ่ม)

บุตร์ของสุดศรีกาพสมุด (บุญมี) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. เย็น สุวรรณสุภา คุณหญิงทรัพย์ อมรานนท์ มารดา

๒. ช. ยัน สุวรรณสุภา ” ”

๓. ช. แช่ม สุวรรณสุภา ” ”

๔. ช. โชติ สุวรรณสุภา ” ”

๕. ญ. พร้อม สุวรรณสุภา ” ”

(๓) คุณหญิงแข บุริมทิศพิไชย (สุด)

บุตรีของสุดศรีกาพสมุด (บุญมี) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. สุ่น ยมาภัย เป็นภรรยาพระอินทรเทพ (อั้น ยมาภัย)

๒. ช. เลื่อม สนธิรัตน เป็นพระยาวรวิชัยวุฒิกร

๓. ญ. เยื้อน ยมาภัย เป็นภรรยาพระอินทรเทพ (อั้น ยมาภัย)

๔. ช. วัน สนธิรัตน เป็นพระพินิจสุวรรณเขตร์

(๔) พุ่มฤทธิเดชะ (แต้ม)

บุตรีของสุดศรีกาฬสมุด (บุญมี) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. เข็ม

๒. ญ. เชื้อ สุวรรณสุภา เป็นคุณหญิงวิสิษฐ์บรรณากร—
(ชม สุวรรณสุภา)

(๕) พระบริหารหิรัญราช (สาย)

บุตร์ของสุดศรีกาฬสมุด (บุญมี) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. ดั่น สุวรรณสุภา เป็นหลวงอนุรักษ์ภักดี ผาด มารดา

๒. ช. อุ่น สุวรรณสุภา เป็นนายราชจำนงค์ ,, ,,

๓. ช. ยวน สุวรรณสุภา ,, ,,

๔. ญ. พริ้ม ชูโต เป็นคุณหญิงฤทธิรงค์—
รณเฉท (ทองสุก ชูโต) ,, ,,

๕. ญ. เรียบ วสันตสิงห เป็นคุณหญิง—
เพ็ชร์พิไสยศรสวัสดิ์—
(แม้น วสันตสิงห) ,, ,,

๖. ญ. เนื่อง วิเศษกุล เป็นคุณหญิงสุรินทราชา (นกยูง วิเศษกุล) ,, ,,

๗. ญ. เจียม สุวรรณสุภา ,, ,,

๘. ช. ชม สุวรรณสุภา เป็นพระยาวิสิษฐ์—
บรรณกร ,, ,,

(๑) นายปลั่ง บุตร์ของนายขำ มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. สนิท หุ่นสวัสดิ์ เป็นภรรยา ร.ต.อ. ขุนพรหม-
บริรักษ์ (ชื่อ หุ่นสวัสดิ์) เอ็อน มารดา

๒. ช. ถนอม " "

ชั้นที่ ๕

(๑) ร.ท. ศิริ ร.น.

บุตร์พระยากำแหงสงคราม (อิ่ม) มีธิดาคือ

๑. ญ. สวาท มารดา

(๒) ตั้ว เสนีพิทักษ์ (พร)

บุตรีพระยากำแหงสงคราม (อิ่ม) มีธิดา คือ

๑. ญ. บี๋

(๓) นายนิน บุตร์พระยากำแหงสงคราม (อิ่ม) มีธิดา คือ

๑. ญ. เขียว เป็นภรรยาหลวงจยพลรักษ์ มารดา

(๑) ลม้ายพรหมาธิบาล (ชื่น)

บุตรีพระยาราชโยธา (เนียม) มีบุตร์ คือ

๑. ช. ชม

๒. ช. เชย

๓. ช. เวก

(๒) หลวงชาญภูเบศร นายเวรมหาดเล็ก (เพิ่ม)

บุตร์พระยาราชโยธา (เนียม) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. แข	ทองคำ	มารดา
๒. ช. จำรูญ	,,	,,
๓. ญ. แฉล้ม	,,	,,
๔. ญ. หลี	,,	,,

(๓) พระนิพิฐนิติสาส์น (เชย)

บุตร์พระยาราชโยธา (เนียม) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. พิศ — ภู่ มารดา
๒. ช. ชุบ — ,, ,,
๓. ช. ชวน — ,, ,,
๔. ช. เฉลิม — ,, ,,
๕. ช. สุพงศ์ — เล็ก มารดา
๖. ช. บรรยงค์ — ,, ,,

(๑) พันสยามเสนานุรักษ์ (ชุ่ม)

บุตรีพระยาณรงค์เรืองฤทธิ์ (เอม) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. ลออง ปัตตะโชติ เป็นภรรยา พ.ต. หลวง-ฤทธิจักร์กำจร (สุดใจ ปัตตะโชติ)
๒. ช. ยิด อภัยวงศ์ เป็นนายร้อยตำรวจโท

(๒) พระยาณรงค์เรืองฤทธิ์ (อรุณ)

บุตร์พระยาณรงค์เรืองฤทธิ์ (เอม) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. ฤกษ์ — คุณหญิง สุ่ม มารดา
๒. ช. เรม — เลอน สงหเสน ธิดา—พระอินทราธิบาล (เจ็ก) มารดา
๓. ญ. เจียด วัชโรทัย เป็นคุณหญิงราชโกษา (โบ๊ด วัชโรทัย) ,,

๔. ญ. ผิว โห้ มารดา
๕. ญ. เอ๊ียย เปาะ มารดา
๖. ญ. จำรัส กิมฮวย มารดา
๗. ญ. ถวิล หวาน มารดา
๘. ช. ประเสริฐ ” ”

(๓) ท่านผู้หญิงตาด วงษานุประพันธ์

บุตรีพระยาณรงค์เรืองฤทธิ์ (เอม) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. ม.ล. จรูญ สนิทวงศ์ เป็นหลวงจรูญสนิทวงศ์
๒. ช. ม.ล. จรัล สนิทวงศ์ เป็นหลวงจรัลสนิทวงศ์
๓. ช. ม.ล. เดช สนิทวงศ์ เป็นหลวงเดชสหะกรณ์
๔. ช. ม.ล. อุดม สนิทวงศ์
๕. ญ. ม.ล. แส กฤดากร เป็นหม่อมใน หม่อมเจ้าเสริมสวาสดิ์ กฤดากร
๖. ช. ม.ล. เกษตร์ สนิทวงศ์

(๔) พระเสนาพิพิธ (มงคล)

บุตร์พระยาณรงค์เรืองฤทธิ์ (เอม) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. โต เสงี่ยม สิงห์เสนี มารดา
๒. ช. บุญรอด เป็น (ร.อ. ขุนเชี่ยวชาญเวหน) ”
๓. ช. ประจวบ ”
๔. ญ. ทวี ”

(๕) คุณหญิงสงวน อภัยภูเบศร์ (เล็ก)

บุตรีพระยาณรงค์เรืองฤทธิ์ (เอม) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. ชวลิต อภัยวงศ์

๒. ช. เบศร์ อภัยวงศ์

๓. ญ. ถนอมวงศ์ แสงชูโต เป็นภรรยา น.ต. หลวงประดิยัด-นาวายุทธ์ ร.น. (เฉียบ แสงชูโต)

๔. ญ. ประจงยศ อภัยวงศ์

๕. ญ. ประกอบกูล วุฑฒินันท์ เป็นภรรยา _ ร.ต.ท. สะวงค์ วุฑฒินันท์_

๖. ญ. ประชุมวงศ์ โปษยานนท์ เป็นภรรยา _ นายชิต โปษยานนท์

๗. ญ. สุดสงวน ทองปุสสะ เป็นภรรยา _ ร.ต.ท. แถม ทองปุสสะ

(๑) นายชุ่ม บุตร์พระยาสุเรนทร์ราชเสนา (พึ่ง)

มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. ผดุง เป็นนายร้อยเอก ทหารบก สมบุญ จนทรทพย มารดา

๒. ช. จำปา หน่าย มารดา

๓. ช. ยี่โถ ” ”

๔. ช. เติม ” ”

๕. ช. แถม หน่าย มารดา

๖. ช. ผล ” ”

๗. ญ. ศรีสุก ” ”

(๒) นายชมบุตร์พระยาสุเรนทร์ราชเสนา(พึ่ง)มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. ชอบ เป็นขุนพิพิธภูมิคำนวณ ทอง มารดา

๒. ญ. ฉวี ” ”

๓. ญ. เฉวียง ” ”

(๓) พ.ท. พระจงพยุหะ (ท้วม)

บุตร์พระยาสุเรนทร์ราชเสนา (พึ่ง) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. ลมัย แฉ่ง มารดา

๒. ญ. ลม่อม แฉล้ม มารดา

๓. ญ. พันพัว โหมด กัลยาณสุต ธิดาพระยา
กัลยาภักดี (กุย กัลยาณสุต) มารดา

๔. ช. สมประสงค์ ”

๕. ญ. อุทยวรรณ ”

๖. ช. สมคิด ”

๗. ญ. สมจิตต์ ”

๘. ญ. ประชวย ”

”

(๔) ขุนประทักษ์สุนทรวิท (กระจ่าง)

บุตร์พระยาสุเรนทร์ราชเสนา (พึ่ง) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. ศรีย์า บรรยง สิงหวัฒนะ ธิดามหาเสวกตรี พระยาพิทักษ์เทพอักษร —
(เซ่งฮั้ว สิงหวัฒนะ) มารดา

๒. ช. วิโรจน์ ”

๓. ช. ประภัสสร์ ”

๔. ช. ผ่องใส ”

๕. ญ. ชด ”

๖. ญ. กลอยใจ ”

(๕) นายชลอบุตร์พระยาสุเรนทร์ราชเสนา (พึ่ง) มีบุตร์ คือ

๑. ช. เฉลิม ลิ้นจี่ ชุ่มไพโรจน์ มารดา

๒. ช. ฉลาด ” ”

๓. ช. เฉลียว ลิ้นจี่ ชุ่มไพโรจน์ มารดา

๔. ช. ฉลอง ” ”

๕. ช. ฉลวย ” ”

๖. ช. เฉลา ” ”

(๑) คุณหญิงจีบ จรัลชวนเพท (ชุ่ม)

บุตรีของปรางค์ มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. ชมจิตร์ กสิกผลิน
๒. ช. ชุมเขตฎ์ กสิกผลิน
๓. ช. ชุมจินต์ กสิกผลิน
๔. ญ. ชุมจุล กสิกผลิน

(๑) นายเผือก บุตร์นายน้อย มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. แนบ (จนฺทโชติ) เป็นพระธรรมทานาจารย์ —
พระราชาคณะผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัด
ระฆังโฆสิตาราม ผัน มารดา
๒. ญ. เนียน ลิลา เป็นภรรยานายคล้อย ลิลา เคลื่อม มารดา
๓. ช. เพรียน น้อยสอาด* ,, ,,
๔. ช. พริ้ง ,, ,,
๕. ช. เผล ,, ,,

(๑) พระยาพิทักษ์เทพมณเฑียร (กระจ่าง)

บุตร์หลวงเทพามาตย์ (จร) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. บุญสม หงสกุล บุญนาค สุรนนทน มารดา
๒. ช. ทินะมาณ หงสกุล ,, ,,
๓. ช. จินตนา หงสกุล ,, ,,

* หมายเหตุ นายเพรียนได้แยกไปใช้สกุล "น้อยสอาด"

๔. ช. อาจิณ หงสกุล ถนอม หงสกุล มารดา

๕. ช. อาณัติ หงสกุล ” ”

๖. ช. ผจงศักดิ์ หงสกุล ผัน มารดา

๗. ช. ผะจวบ หงสกุล ” ”

๘. ช. กานดา หงสกุล จันทร์ มารดา

๙. ช. อาจิตต์ หงสกุล ” ”

๑๐. ช. อวยพร หงสกุล ” ”

๑๑. ช. จำนวงค์ หงสกุล ” ”

(๒) อรุณ บุตร์หลวงเทพามาตย์ (จร) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. ถวัลย์

๒. ญ. ทวี อิศรางกูร เป็นภรรยาขุนดำเนินวิศวกรรม (เลื่อน อิศรางกูร)

๓. ช. ถวิล

(๓) พระอนุภาณศิษยานุสรรค์ (เรื่อ)

บุตร์หลวงเทพามาตย์ (จร) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. มหิดล หงสกุล เป็นนายเรืออากาศเอก หวล สุรนันทน์ อิศาเสวกเอก พระยาสุรนันทน์นิวัทธกุล — (กริ่ม สุรนันทน์) มารดา

๒. ญ. หรรษา หงสกุล มารดา
๓. ช. หะริน หงสกุล เป็นนายเรืออากาศโท ,,

(๔) พระยาอัศวราชสมบัติ (ส่อง)

บุตร์หลวงเทพามาตย์ (จร) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. สอางค์ หงสกุล ลออ มารดา
๒. ญ. ศิริสุข หงสกุล ,, ,,
๓. ช. ศิริสิทธิ์ หงสกุล ,, ,,
๔. ช. ศิริรัตน์ หงสกุล ,, ,,
๕. ช. สุทัศน์ หงสกุล ,, ,,
๖. ญ. สุทน หงสกุล ,, ,,
๗. ช. โกศล หงสกุล ,, ,,
๘. ช. วัฒนา หงสกุล วงศ์ ,,
๙. ช. เอกภูมิ หงสกุล ,, ,,

(๕) ร.ท. ขุนสร้างยุทธภัย (สร้าง)

บุตร์หลวงเทพามาตย์ (จร) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. สาโรช หงสกุล เคลื่อน มารดา
๒. ช. สล้าง หงสกุล ,, ,,
๓. ช. บุษยนิย์ หงสกุล ,, ,,
๔. ช. ศิริลำยอง หงสกุล ,, ,,
๕. ช. ประคองแก้ว หงสกุล ,, ,,

๖. ญ. เบ็ญจวรรณ์ หงสกุล แหวน มารดา

๗. ญ. พิศภา หงสกุล จรูญ มารดา

๘. ญ. พิศมร หงสกุล ” ”

๙. ญ. หอยสงข หงสกุล ” ”

๑๐. ช. น้อย หงสกุล ” ”

(๖) จวนธนสิทธิ์ (เชื้อ) บุตรีหลวงเทพามาตย์ (จร)

มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. ทนัศ เศขรฤทธิ์

๒. ญ. ชุติกต์ เศขรฤทธิ์

๓. ช. เชิญ เศขรฤทธิ์

๔. ช. เชาวน์ เศขรฤทธิ์

(๗) คุณหญิงจำรัส อนุวัฒน์วนกิจ (หว้า)

บุตรีหลวงเทพามาตย์ (จร) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. วิรัต สุทธิสุวรรณ์

๒. ญ. รำไพ สุทธิสุวรรณ์

๓. ช. วรินทร์ สุทธิสุวรรณ์

๔. ญ. วิรชิตต์ สุทธิสุวรรณ์

๕. ช. วิวัฒน์ สุทธิสุวรรณ์

(๑) นายโต วัชโรทัย มหาดเล็ก

บุตร์คุณหญิงปุ้ยราชโกษา (จันทร์) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. ตั้น วัชโรทัย มารดา
๒. ญ. พัน วัชโรทัย ”
๓. ญ. ชิว วัชโรทัย ”
๔. ช. แดง วัชโรทัย ”

(๒) นายนัด วัชโรทัย

บุตร์คุณหญิงปุ้ย ราชโกษา (จันทร์) มีบุตร์ คือ

๑. ช. เลื่อน วัชโรทัย มารดา

(๓) พระยาอุทัยธรรม (หรุ่น)

บุตร์คุณหญิงปุ้ยราชโกษา (จันทร์) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. อบ ใจเก่ง เป็นภรรยาหม่อมภัณฑพิธพิทักษ์
(สมบุญ ใจเก่ง) ถม มารดา
๒. ช. จรูญ วัชโรทัย เป็นพระจำนงค์ภูษิต ” ”
๓. ช. โป๊ด วัชโรทัย เป็นพระยาราชโกษา คุณหญิงหลิ่มารดา
๔. ช. ก๊าด วัชโรทัย เป็นพระยาอนุรักษ์ราชมณเฑียร ”
๕. ช. ป่า วัชโรทัย เป็นนายราชาวุธ ”
๖. ช. แถล็ด วัชโรทัย เป็นขุนพิทักษ์อาภรณ์ ”
๗. ญ. กัญญา โลหะนันทน์ เป็นภรรยา –
นายประสิทธิ์ โลหะนันทน์ ”

(๑) พระยาไกรโกษา (ทัด)

บุตร์พระยาเพ็ชรฎา (ดิด) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. ชั้น คุณหญิงเจิม ธิดาพระรัษฎากร (นุ้ย) มารดา
๒. ช. จร เป็นมหาดเล็ก ,,
๓. ช. ชื่น ,,
๔. ญ. นพ ทรัพย์ มารดา
๕. ช. จิตร์ เป็นพระไชยบูรณ์ ,, ,,
๖. ญ. นวม ทุมาภา เป็นภรรยาขุนอักษรโสภณ
(สว่าง ทุมาภา) จันทร์ มารดา
๗. ช. เทียบ บัวศรี มารดา
๘. ช. ถนอม เป็น (พ.ต. หลวงไกรธามาตย์) สมบุญ มารดา
๙. ช. โชติ ลี มารดา

(๒) พระยาอนุชิตชาญไชย (สาย)

บุตร์พระยาเพ็ชรฎา (ดิด) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. สำลี ยมาภัย เป็นคุณหญิงยมาภัยพงศ์พิพัฒน์
(เชย ยมาภัย) คุณหญิงเชย
ธิดาพระยาอนชิตชาญไชย
(พึ่ง สุวรรณทัต) มารดา
๒. ญ. สำรวล ,,
๓. ช. ชวน เป็นพระยาบุรินวราษฎ์ ,,

๔. ช. มนต์ เป็น (พ. ต. หลวงถกล—
นภากาศ) ม. ล. เทิม พนมวัน มารดา

๕. ช. ชิต เป็นมหาดเล็ก น้อม สุวรรณทัต มารดา

๖. ญ. อนงค์ เป็นภรรยาหลวงสิริราชไมตรี—
(จรูญ สิงห์เสนี) ,,

๗. ช. สนาน ,,

๘. ญ. เสนาะ ,,

๙. ช. อรุณ ม. ร. ว. จิ๋ว ทินกร มารดา

๑๐. ช. สมุน สมรสกับอรุณ วิระพณิชย์ ,,

(๓) พระยาสิงหเสนี (สอาด)

บุตร์พระยาเพ็ชรฎา (ดิด) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. สหัด เป็นพระยานครราชเสนี—
คุณหญิงหงษ์ สิงห์เสนี ธิดาพระยา—
ประชาชีพบริบาล (เหม) มารดา

๒. ญ. เนื่อง เป็นคุณหญิงบุรินวรายุ์—
(ชวน สิงห์เสนี) ,,

๓. ช. สมบุญ ,,

๔. ญ. สนิท กาญจนะวิชัย เป็นหม่อมใน—
หม่อมเจ้ารัตโนภาศ กาญจนะวิชัย ,,

๕. ญ. แจ่ม ,,

๖. ช. วาด เป็น ร.อ. หลวงศรีสิงหนาท โหมด มารดา

๗. ช. เสียม เป็นหลวงวิเศษพจนการ ,, ,,

๘. ช. นิน รอด มารดา

๙. ช. ออด ยาง มารดา

๑๐. ช. ฉัตร์ แพ สิงห์เสน่ มารดา

๑๑. ช. โชติ ,, ,,

๑๒. ญ. สุภาพ สังเวียน วิเศษศิริ มารดา

๑๓. ญ. สุดา (ปิ่ว) ,, ,,

(๔) เชย มหาพร (ริ้ว) บุตรีพระยาเพ็ชรฎา (ดิด)

มีบุตร์ คือ

๑. ช. บุญแปล้ วัชโรทัย เป็นขุนอักษรเลขา

๒. ช. บุญนาค เอวะบุญ เป็นขุนสุขศิลปประสุต

(๕) พระสุนทรภูษา (จีน)

บุตร์พระยาเพ็ชรฎา (ดิด) มีบุตร์ คือ

๑. ช. ดวง เป็น พ.ต.ต. หลวงอนุมานขจัดเหตุ ภู่ มารดา

๒. ช. เอื้อ เป็น พ.ต. หลวงกำจัดย่ำขามิตร์ ทรัพย์ มารดา

(๖) นายฤกษ์ บุตร์พระยาเพ็ชรฎา (ดิด) มีบุตร์ คือ

๑. ช. จำปา เป็น ร.ท. ขุนยวรวัจนาธาร ขำ มารดา

(๗) พระยาประเสริฐสุนทราศรัย (กระจ่าง)

บุตร์พระยาเพ็ชรฎา (ดิด) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. เจือ เป็นคุณหญิงนครราชเสนี (สหัด สิงห์เสนี)

คุณหญิงตุ่ม สิงห์เสนี มารดา

๒. ญ. เจริญ ,,

๓. ช. จรูญ เป็นหลวงสิริราชไมตรี ,,

๔. ญ. จำรัส เป็นภรรยานายเทียบ สิงห์เสนี ,,

๕. ญ. ขวง ,,

๖. ญ. จิตร์ ตุวินันทน์ เป็นภรรยานายจำเริญ ตุวินันทน์

(เป็นนายร้อยตรีทหารบก) ,,

๗. ช. ประยง คุณหญิงตุ่ม สิงห์เสนี มารดา

๘. ช. กระจาย สมรสกับทรัพย์ กนิษฐานนท์ ,,

๙. ช. กระเจิน ,,

๑๐. ญ. พวง บุพนิมิตร เป็นภรรยานายจำรัส

บุพนิมิตร พุ่ม มารดา

๑๑. ช. ประพันธ์ ,, ,,

๑๒. ช. สมพงษ์ ,, ,,

๑๓. ช. จำเนียร เป็น ร.ต.ต. สมรสกับ ม.ล. ศรีสรรพ์

สนิทวงศ์ น้อม สมิตินันทน์ มารดา

๑๔. ช. นุช มารดา

๑๕. ช. จำนงค์ ,,

๑๖. ช. ประกอบ เกษ มารดา

๑๗. ญ. พิศ สนิทวงศ์ เป็นภรรยา ร. อ. ม. ล. ตุ้ย สนิทวงศ์
พ่วง โปษยานนท์ มารดา

(๑) คุณหญิงหงษ์ สิงหเสนี

ศรีสยามเมนทรสวามิภักดิ์ (สอาด)

บุตรีพระยาประชาชีพบริบาล (เหม) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. สหัด เป็นพระยานครราชเสนี

๒. ญ. เนื่อง เป็นคุณหญิงบุรินวรายฐ์ (ชวน สิงห์เสนี)

๓. ช. สมบุญ

๔. ญ. สนิท กาญจนะวิชัย เป็นหม่อมในหม่อมเจ้า
รัตโนภาศ กาญจนะวิชัย

๕. ญ. แช่ม

(๒) พระเหมสมาหาร (เพิ่ม)

บตร์พระยาประชาชีพบริบาล (เหม) มีธิดา คือ

๑. ญ. ถนอม เป็นคุณหญิงนครราชเสนี
(สหัด สิงห์เสนี) พร้อม สิงห์เสนี มารดา

๒. ญ. เชื้อ แช่ม สิงห์เสนี มารดา

(๓) พระสยามนนทเขตร์ (อั้น)

บุตร์พระยาประชาชีพบริบาล (เหม) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. คลี่ เป็นภรรยาพระยาบุรินวรายุ์
(ชวน สิงห์เสนี) แพร อิศรเสนา มารดา

๒. ญ. คลาย ,,

๓. ช. สุด ,,

(๑) พร้อม เหมสมาหาร (เพิ่ม)

บุตรีพระยานครราชเสนี (กาด) มีธิดา คือ

๑. ญ. ถนอม เป็นคุณหญิงนครราชเสนี (สหัด สิงห์เสนี)

(๒) สว่าง ประยงค์ บุตรีพระยานครราชเสนี (กาด)

มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. แปลก โพธิสุนทร เป็นคุณหญิงอาหารบริรักษ์
(ผ่อง โพธิสุนทร)

๒. ญ. ลำดวน มโนรัตน์ เป็นภรรยานายทองอิน มโนรัตน์

๓. ช. ดั่น พันธุพัฒน์ สมรสกับเชื้อ

(๓) แพ บุตรีพระยานครราชเสนี (กาด) มีบุตร์ คือ

๑. ช. ฉัตร์

๒. ช. โชติ

(๔) นายพ่วง บุตร์พระยานครราชเสนี (กาด)

มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. พัน ยัว สิงห์เสนี มารดา
๒. ช. พงศ์ ,, ,,
๓. ญ. สุดใจ ,, ,,
๔. ช. เภา ,, ,,

(๕) กลีบ แสงศิริ บุตรีพระยานครราชเสนี (กาด)

มีธิดา คือ

๑. ญ. อุบล แสงศิริ

(๖) สาย มงคลชาติ บุตรีพระยานครราชเสนี (กาด)

มีธิดา คือ

๑. ญ. สมฤกษ์ มงคลชาติ
๒. ญ. วาสนา มงคลชาติ
๓. ญ. กัญญา มงคลชาติ

(๗) สิน บัวเมืองบัก บุตรีพระยานครราชเสนี (กาด)

มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. ประดิษฐ์ บัวเมืองบัก
๒. ญ. ประดับ บัวเมืองบัก
๓. ช. เยือ บัวเมืองบัก
๔. ช. เยือน บัวเมืองบัก

(๑) พ. ท. พระภักดีศรีสงคราม (แจ้ง)

บุตร์นายพิศาลยุทธกิจ (ดัด) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. ชื่นจิตร เป็นภรรยา พ. ต. หลวงกำจัดข้าจามิตร์
(เจือ สิงห์เสนี) ช่วน วิเศษศิริ มารดา

๒. ญ. สุดใจ อินทรกำแหง เป็นภรรยานายบุญศรี
อินทรกำแหง ,,

๓. ช. มุ่นี ,,

๔. ญ. โกมล ,,

๕. ช. ดาบศ ,,

๖. ญ. ขจร ,,

๗. ญ. สุจริต ,,

๘. ช. กระจ่าง ,,

๙. ช. สมจริง ,,

๑๐. ญ. สุขใจ ,,

๑๑. ช. สว่างจิตร์ ,,

(๑) คุณหญิงตุ่ม ประเสริฐ สุนทราศรัย (กระจ่าง)

บุตร์นายเดชหรือ (เย่) มหาดเล็ก มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. เจือ เป็นคุณหญิงนครราชเสนี (สหัด สิงห์เสนี)

๒. ญ. เจริญ

๓. ช. จรูญ เป็นหลวงสิริราชไมตรี
๔. ญ. จำรัส เป็นภรรยานายเทียบ สิงห์เสน่
๕. ญ. จวง
๖. ญ. จิตร์ ตุวินันทน์ เป็นภรรยานายจำเริญ ตุวินันทน์
(เป็นนายร้อยตรีทหารบก)
๗. ช. ประจง
๘. ช. กระจาย สมรสกับ ทรัพย์ กนิษฐานนท์
๙. ช. กระเจิน

(๑) นายวงศ์ บุตร์นายใจ มหาดเล็ก มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. เชียน จุลเชาวน เป็นภรรยานายแวว—
จุลเชาวน แม้น มารดา
๒. ญ. บัว เป็นภรรยานายพ่วง สิงห์เสน่ ,, ,,
๓. ช. หลิ่ม ,, ,,

(๒) นายเชื้อ บุตร์นายใจ มหาดเล็ก มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. ประเสริฐ พร้อม มารดา
๒. ช. ประสิทธิ์ ,, ,,
๓. ช. สด ,, ,,

(๓) นายน้อม บุตร์นายใจ มหาดเล็ก มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. เสม สมรสกับบุญมี พุ่ม มารดา
๒. ญ. เหม ไม่ซาผล เป็นภรรยานายช่วย—
ไม่ซาผล ,, ,,

๓. ช. สวัสดิ์ พุ่ม มารดา

๔. ช. สวาสดิ์ ” ”

๕. ญ. พยุง ” ”

(๔) เลี่ยม โพธิทองคำ บุตรีนายใจ มหาดเล็ก

มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. พัน โพธิทองคำ

๒. ญ. เพ็ง โพธิทองคำ

(๑) เลื่อน บุตรีพระอินทราธิบาล (เจ๊ก) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. เริ่ม

๒. ญ. เจียด วัชโรทัย เป็นคุณหญิงราชโกษา-
(โบ๊ด วัชโรทัย)

(๒) นายสุดใจ บุตร์พระอินทราธิบาล (เจ๊ก)

มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. ชูทิศ จรัล มารดา

๒. ญ. จินดา ” ”

๓. ญ. วิมล ” ”

๔. ญ. มุกดา ” ”

(๑) กิมฮวย ยมาภัย บุตรีนายสว่าง มหาดเล็ก

มีบุตร์ คือ

๑. ช. ประดิษฐ์ จรแข้ง

๒. ช. ประไพ ยมาภัย

(๑) ศุข พรหมพิบูลย์ บุตรีของนายม่วง

มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. กลิ่น แรงสิงห์สิน เป็นภรรยานายวร แรงสิงห์สิน

๒. ช. สิน พรหมพิบูลย์

๓. ช. จันทร์ พรหมพิบูลย์

๔. ช. ช่าง พรหมพิบูลย์

๕. ช. บุญชุบ พรหมพิบูลย์

(๑) นาค พินิจราชาวาศ (ท้วม) บุตรีของนายเลียบ

มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. นวม ศศิวณิช เป็นภรรยานายตาบ ศศิวณิช

๒. ญ. เขียน ศศิวณิช เป็นภรรยานายเพิ่ม ศศิวณิช

๓. ช. เช่ง สง่าเมือง

๔. ช. เล็ก สง่าเมือง

๕. ช. เพ็ง สง่าเมือง

๖. ญ. วงศ์ พึ่งโพธิสม เป็นภรรยานายพรหม พึ่งโพธิสม

๗. ญ. น้อม

(๒) ทรัพย์ บุตรีของนายเลียบ มีบุตร์ คือ

๑. ช. ประเสริฐ

(๑) หม่อมเจ้าพร้อม ลดาวัลย์

บุตร์ของหม่อมมาลัย ลดาวัลย์ ณอยุธยา

มีโอรสและธิดา คือ

๑. ช. ม.ร.ว. นักษัตร ลดาวัลย์ หม่อมมะลิ มารดา
๒. ญ. ม.ร.ว. สุภัทรา ลดาวัลย์ ,, ,,
๓. ช. ม.ร.ว. ไกวัลย์ ลดาวัลย์ ,, ,,
๔. ช. ม.ร.ว. สันทัสก์ ลดาวัลย์ ,, ,,
๕. ช. ม.ร.ว. พรศร ลดาวลย ,, ,,
๖. ช. ม.ร.ว. อาริย์ชาติ ลดาวัลย์ ,, ,,
๗. ญ. ม.ร.ว. อาไทย ลดาวัลย์ หม่อมทองใบ มารดา
๘. ช. ม.ร.ว. นิภัสร ลดาวัลย์ ,, ,,

(๑) ขำ สิงหนาวิก บุตรีของนายงอก มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. อยู่ สิงหนาวิก
๒. ช. หาด สิงหนาวิก
๓. ญ. นุ่ม

(๒) นายอิ่ม บุตร์ของนายงอก มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. เชื้อ รักษาพงศ์ เป็นภรรยาขุนชวลักษณ—
เลขศาสตร์ (โต รักษาพงศ์) ต่วน มารดา

(๑) ร.ท. คร้าม กรณ์ปรีชา บุตร์นายกรณ์

มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. เครือมาศ วรรณพิณท เป็นภรรยานายวงศ์ วรรณพิณท

๒. ช. ประกอบ กรณ์ปรีชา " "

(๑) เชื้อ ชวลักษณเลขศาสตร์ (โต)

บุตรีของต่วน มีธิดา คือ

๑. ญ. ถวิล จารุภา เป็นภรรยานายประเวศร์ จารุภา

๒. ญ. จรวย รักษาพงศ์

(๑) คุณหญิงอาบสามภพพ่าย (เจริญ) บุตรีของ คุณหญิงพัน อภัยรณฤทธิ์ (เวก) มีธิดา คือ

๑. ญ. ประยงค์ หงสกุล

๒. ญ. ประพิมพ์ หงสกุล

๓. ญ. ประยูร หงสกุล

๔. ญ. ประภัศร เกษมศรี เป็นหม่อมในหม่อมเจ้า นิลประภัศร เกษมศรี

๕. ญ. ประพิศ

(๒) พระยายมาภัย (เชย) บุตร์ของ
คุณหญิงพัน อภัยรณฤทธิ์ (เวก) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. เชิด ยมาภัย คุณหญิงสำลี สิงห์เสนี
ธิดาพระยาอนุชิตชาญไชย (สาย) มารดา
๒. ช. ชงัด ยมาภัย ,,
๓. ช. ชาญ ยมาภัย ,,
๔. ญ. สุกันยา ยมาภัย ,,
๕. ญ. พัฒนา ยมาภัย เพี้ยน มารดา
๖. ญ. นภาพันธุ์ ยมาภัย ,, ,,

(๑) พระยาวรวิไชยวุฒิกร (เลื่อม) บุตร์คุณหญิง
เแข บุริมทิศพิไชย (สุด) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. สอางค์ ยมาภัย เป็นภรรยาหม่อมจิตร์จำนงค์
(ชวน ยมาภัย) คุณหญิงปลิก เกตุนุติ ธิดา
ขุนอุดมนุชิต (นุติ เกตุนุติ) มารดา
๒. ช. เสนาะ สนธิรัตน เป็นพระพิพิธสุนทร ,,
๓. ญ. สอิ้ง สวัสดิชูโต เป็นภรรยาขุนชิตอากรราช
(ชิต สวัสดิชูโต) ,,
๔. ช. สนั่น สนธิรัตน ,,
๕. ญ. ผิน นทีนันท์ เป็นภรรยานายจรูญ นทีนันท์
ผัน มารดา

๖. ญ. ผิว เวณุจันทร เป็นภรรยานายสี่สุก—
เวณุจันทร ผัน มารดา

๗. ช. ลพ สนธิรัตน ,, ,,

๘. ญ. ผวน สนธิรัตน ,, ,,

๙. ญ. แผ้ว สนธิรัตน ,, ,,

๑๐. ช. วลิต สนธิรัตน ,, ,,

๑๑. ช. ลาภ สนธิรัตน ใส มารดา

๑๒. ญ. สมจิตร์ สนธิรัตน ส้มจีน มารดา

๑๓. ช. จำลอง สนธิรัตน ,, ,,

๑๔. ช. เลียบ สนธิรัตน ยอด มารดา

(๑) คุณหญิงเรียบ เพ็ชร์พิไสยศรีสวัสดิ์ (แม้น) บุตรีพระบริหารหิรัญราช (สาย) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. ศิริเลิศ เทวกุล เป็นหม่อนในหม่อมเจ้า—
สุรวุฒิประวัติ เทวกุล

๒. ญ. แม้นวาด วสันตสิงห

๓. ญ. กองกาญจน์ วสันตสิงห

๔. ช. เมืองเริง วสันตสิงห

๕. ช. ลาภ วสันตสิงห

๖. ญ. พวงเพ็ชร์ วสันตสิงห

๗. ญ. อรอวล วสันตสิงห

๘. ช. สุเทพ วสันตสิงห

๙. ช. สุพรหม วสันตสิงห

๑๐. ญ. ใจใส วสันตสิงห

(๒) คุณหญิงเนื่อง สุรินทราชา (นกยุง)

บุตรีพระบริหารหิรัญราช (สาย) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. แจ่มศรี สนิทวงศ์ เป็นภรรยาพระสุวพันธ์—
พิทยาการ (ม. ล. เปี่ย สนิทวงศ์)

๒. ช. สมบุญ วิเศษกุล

๓. ญ. นวลแข นวราช เป็นภรรยาพระพหิทธานกร—
(สั้น นวราช)

๔. ญ. กอบแก้ว อาภากร เป็นชายาพระเจ้าวรวงศ์เธอ
พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา อาภากร

(๑) สนิท พรหมบุรีรักษ์ (ซือ) บุตรีของนายปลั่ง

มีธิดา คือ

๑. ญ. หุ่นสวัสดิ์

๒. ญ. หุ่นสวัสดิ

ชั้นที่ ๖

(๑) ร.ต.ท. ยิด อภัยวงศ์

บุตร์ของพัน สยามเสนานุรักษ์ (ชุ่ม) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. สอางค์ เป็นภรรยานายเบศร์ อภัยวงศ์ – แช่ม อภัยวงศ์ มารดา

๒. ช. ประยงค์ อภัยวงศ์ ,, ,,

๓. ช. ประยูร อภัยวงศ์ ,, ,,

(๑) หลวงจรูญสนิทวงศ์ (ม.ล. จรูญ)

บุตร์ท่านผู้หญิงตาดวงยานุประพันธ์ มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. กำธร สนิทวงศ์ ม.ล. รวง สนิทวงศ์ ธิดา – ม.ร.ว. สุวพันธ์ สนิทวงศ์ มารดา

๒. ญ. นภา สนิทวงศ์ ,,

๓. ญ. อรุณ สนิทวงศ์ ,,

๔. ช. ดำเกิง สนิทวงศ์ ,,

๕. ช. สมัยสาทร์ สนิทวงศ์ ,,

๖. ญ. อำไพ สนิทวงศ์ ม.ล. พ่อน สนิทวงศ์ มารดา

๗. ญ. วาณี สนิทวงศ์ ,,

(๒) หลวงจรัญ สนิทวงศ์ (ม.ล. จรัญ)

บุตร์ท่านผู้หญิงตาดวงยานุประพันธ์ มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. คนัย สนิทวงศ์ ม.ล. เยี่ยม อิศรเสนา
ธิดา ม.ส.อ. เจ้าพระยาวรพงศ์พิพัฒน์
(ม.ร.ว. เย็น อิศรเสนา) มารดา

๒. ช. จุฬา สนิทวงศ์ ”
๓. ช. พงษ์สนิท สนิทวงศ์ ”
๔. ญ. นิอร สนิทวงศ์ ”
๕. ช. เศรณี สนิทวงศ์ ”
๖. ญ. จิตรา สนิทวงศ์ ”
๗. ญ. นันทา สนิทวงศ์ ”
๘. ญ. อำภา สนิทวงศ์ ”

(๓) หลวงเดชสหะกรณ์ (ม.ล. เดช)

บุตร์ท่านผู้หญิงตาดวงยานุประพันธ์ มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. วรุณยุพา สนิทวงศ์ ประยงค์ บุรณศิริ
ธิดา ม.อ.ท. พระยาอุเทนเทพโกสินทร์
(ประสาน บุรณศิริ) มารดา

๒. ช. พิสิษฐ์ สนิทวงศ์ ”
๓. ช. มนูเสริ สนิทวงศ์ ”
๔. ช. เกษม สนิทวงศ์ ”

(๔) หม่อมหลวงแส กฤดากร ณ อยุธยา

บุตรีท่านผู้หญิงตาดวงษานุประพัทธ์ มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. ม.ร.ว. พูนสวาท กฤดากร
๒. ช. ม.ร.ว. ยงสวาท กฤดากร
๓. ช. ม.ร.ว. ทวีสวาท กฤดากร
๔. ช. ม.ร.ว. สุทธิสวาท กฤดากร
๕.

(๑) นายชวลิต อภัยวงศ์

บุตร์คุณหญิงสงวน อภัยภูเบศร์ (เลื่อม) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. ชชวาลย อภัยวงศ์ นวล ธิดาพระจักรรถยต (น้อม กัมปนานนท์) มารดา
๒. ช. อนนท์ อภัยวงศ์ ”
๓. ช. แดง อภัยวงศ์ ”
๔. ญ. ถนอมวงศ์ อภัยวงศ์ ”

(๒) นายเบศร์ อภัยวงศ์

บุตร์คุณหญิงสงวน อภัยภูเบศร์ (เลื่อม) มีธิดา คือ

๑. ญ. อังสุณา อภัยวงศ์ สอางค์ อภัยวงศ์ ธิดา ร.ต.ท. ยิด อภัยวงศ์ มารดา
๒. ญ. สุดศิริ อภัยวงศ์ ”
๓. ญ. สงวนวงศ์ อภัยวงศ์ ”

(๓) ถนอมวงศ์ แสงชูโต

บุตรีคุณหญิงสงวน อภัยภูเบศร์ (เลื่อม) มีธิดา คือ

๑. ญ. ประนอม แสงชูโต

๒. ญ. นิด แสงชูโต

(๔) ประกอบกูล วุฑฒินันท์

บุตรีคุณหญิงสงวน อภัยภูเบศร์ (เลื่อม) มีธิดา คือ

๑. ญ. สุมนา วุฑฒินันท์

(๕) ประชุมวงศ์ โปษยานนท์

บุตรีคุณหญิงสงวน อภัยภูเบศร์ (เลื่อม) มีธิดา คือ

๑. ญ. แจ่ว โปษยานนท์

๒. ญ. แดง โปษยานนท์

(๖) สุดสงวน ทองปุสสะ

บุตรีคุณหญิงสงวน อภัยภูเบศร์ (เลื่อม) มีบุตร์ คือ

๑. ช. แดง ทองปุสสะ

(๑) นายฤกษ์ บุตร์พระยาณรงค์เรืองฤทธิ์ (อรุณ) มีธิดา คือ

๑. ญ. อนงค์ นพรัตน์ ลักษณ์ มารดา

(๒) คุณหญิงเจียด ราชโกษา (โบ๊ด)

บุตรีพระยาณรงค์เรืองฤทธิ์ (อรุณ) มีบุตร์ คือ

๑. ช. ยณศิริ วัชโรทัย
๒. ช. บุญสุระ วัชโรทัย
๓. ช. เชิดชู วัชโรทัย
๔. ช. ชูชาติ วัชโรทัย

(๑) นายบุญรอด (ร.อ. ขุนเชี่ยวชาญเวหน)

บุตร์พระเสนาพิพิธ (มงคล) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. สำรวย (จรวย) จรัส อภัยวงศ์
ธิดาหลวงราชบรพานรักษ์ —
(ฉาย อภัยวงศ์) มารดา
๒. ช. สำเริง (ปริชา) ”
๓. ญ. สายสนม ”
๔. ญ. สมสวาสดิ์ (หยุย) ”

(๑) ร.อ. ผดุง บุตร์นายชุ่ม มีบุตร์ คือ

๑. ช. สุระ ชิวเน้ย ทองมา มารดา
๒. ช. ผะกา ” ”

(๑) ขุนพิพิธภูมิคำนวณ (ชอบ) บุตร์นายชม มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. สุรายุทธ์ มารดา
๒. ญ. ประภาส ”

(๑) นายเพรียน น้อยสอาด บุตร์นายเผือก มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. นอย น้อยสอาด มิ่ง มารดา
๒. ช. หนอม น้อยสอาด ,, ,,
๓. ญ. สาคร น้อยสอาด ,, ,,

(๒) นายพริ้ง บุตร์นายเผือก มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. ช้ง โอ๋ มารดา
๒. ญ. ช้วน ,, ,,
๓. ญ. ฉาก ,, ,,
๔. ญ. ชู ,, ,,
๕. ญ. ชุน ,, ,,
๖. ญ. ชวง ,, ,,
๗. ช. โชติ ,, ,,

(๓) นายเผล บุตร์นายเผือก มีบุตร์ คือ

๑. ช. สนั่น แปลก มารดา
๒. ช. สนิท ,, ,,
๓. ช. ชม ,, ,,
๔. ช. ชิต ,, ,,

(๑) ร.อ. มหิดล หงสกุล

บุตร์พระอนุภาณศิษยานุสรรค์ (เรื่อ) มีธิดา คือ

๑. ญ. เมทนี กรัด สุรนันทน์ ธิดาพระภูมิสวามิภักดิ์ (เกริ่ม สุรนันทน์) มารดา

(๑) นายเลื่อน วัชโรทัย บุตร์นายนัด วัชโรทัย มีบุตร์ คือ

๑. ช. ปุ่ย วัชโรทัย มารดา

(๑) อบ ภัณฑพิธพิทักษ์ (สมบุญ)

บุตรีพระยาอุทัยธรรม (หรุ่น) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. กมล ใจเก่ง

๒. ญ. ระเบียบ ใจเก่ง

๓. ญ. อุบล ตุลยศริย์ เป็นภรรยานายประเวศร์ ตุลยศริย์

(๒) พระยาราชโกษา (โบ๊ด)

บุตร์พระยาอุทัยธรรม (หรุ่น) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. บุญศิริ วัชโรทัย คุณหญิงเจียด ธิดาพระยา-
ณรงค์เรืองฤทธิ์ (อรุณ สิงห์เสนี) มารดา

๒. ช. บุญสุระ วัชโรทัย ”

๓. ช. เชิดชู วัชโรทัย ”

๔. ช. ชูชาติ วัชโรทัย ”

๕. ช. บุญทริก วัชโรทัย อบ มารดา

๖. ญ. อำไพพรรณ์ วัชโรทัย ”

๗. ช. บุญรัตน์ วัชโรทัย ”

๘. ญ. อุภัยพงศ์ วัชโรทัย ”

๙. ช. ทัศเทียม วัชโรทัย อย มารดา

๑๐. ญ. อุลัยวรรณ์ วัชโรทัย ,,

๑๑. ช. สงวนศักดิ์ วัชโรทัย ,,

๑๒. ช. ดำรงค์ศักดิ์ วัชโรทัย ,,

(๓) พระยาอนุรักษ์ราชมณเฑียร (ก๊าด)

บุตร์พระยาอุทัยธรรม (หรุ่น) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. แก้วขวัญ วัชโรทัย คุณหญิงพัว สุจริตกุล —
ธิดาเจ้าพระยาสุธรรมมนตรี —
(ปลื้ม สุจริตกุล) มารดา

๒. ช. ขวัญแก้ว วัชโรทัย ,,

๓. ญ. เฉลิมพร วัชโรทัย ,,

(๔) นายราชาวุธ (ป๋า)

บุตร์พระยาอุทัยธรรม (หรุ่น) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. ประจบ วัชโรทัย มารดา

๒. ช. ประวิทย์ วัชโรทัย ,,

๓. ช. ประณีต วัชโรทัย ,,

๔. ญ. ประญัติ วัชโรทัย ,,

(๕) กัญญา โลหะนันทน์

บุตรีพระยาอุทัยธรรม (หรุ่น) มีบุตร์ คือ

๑. ช. ปีโยรส โลหะนันทน์

๒. ช. ยศสมบัติ โลหะนันทน์

๓. ช. ยังไม่มีชื่อ

(๑) คุณหญิงถนอม นครราชเสนี (สหัด)

บุตรีของพร้อม เหมสมาหาร (เพิ่ม) มีธิดา คือ

๑. ญ. นัดดา เป็นภรรยานายอรุณ สิงห์เสนี

(๑) คลี่ บุตรีพระสยามนนทเขตร์ (อั้น) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. ชาร เป็นนายร้อยตรีทหารบก

๒. ช. ชันพร

๓. ญ. ลออง

๔. ญ. ไพฑูรย์ จรแจ้ง

(๑) คุณหญิงแปลก อาหารบริรักษ์ (ผ่อง)

บุตรีของสว่าง ประยงค์ มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. ผัน โพธิสุนทร เป็นนายเรือเอก

๒. ญ. ยุบผา อินทะกนก เป็นภรรยา ร.อ. ขุนเฉลิมพลพิรากร
(เฉลิม อินทะกนก)

๓. ญ. เพิ่มศรี โพธิสุนทร

๔. ช. สมโพธิ์ โพธิสุนทร

๕. ช. สุนทร โพธิสุนทร

๖. ญ. สุวณิชย์ โพธิสุนทร

(๒) ลำดวน มะโนรัตน์

บุตรีของสว่าง ประยงค์ มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. อดุลย์ มะโนรัตน์

๒. ญ. อุดร มะโนรัตน์

๓. ญ. รัตนา มะโนรัตน์

๔. ญ. ลัดดา มะโนรัตน์

๕. ช. อดิเรก มะโนรัตน์

๖. ช. ยังไม่มีชื่อ

(๑) นัดดา

บุตรีคุณหญิงถนอม นครราชเสนี (สหัด) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. จินตนา

๒. ญ. รำภา

๓. ญ. นันทา

๔. ญ. สุภัททา

๕. ญ. รัตนาภา

๖. ช. ชวนชม

(๑) สุดใจ อินทรกำแหง

บุตรีพระภักดีศรีสงคราม (แจ้ง) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. สปานี อินทรกำแหง
๒. ญ. กาญจนา อินทรกำแหง
๓. ช. คำนวณ อินทรกำแหง

(๑) นวม ทุมาภา บุตรีพระยาไกรโกษา (ทัด) มีธิดา คือ

๑. ญ. พาณี ทุมาภา

(๒) พระไชยบูรณ์ (จิตร์)

บุตร์พระยาไกรโกษา (ทัด) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. สิหัส	เล็ก ขุนนาค	ธิดาพระยาเดชานุชิต (หนา ขุนนาค)	มารดา
๒. ญ. สุนทร์			,,
๓. ญ. ไพจิตร์	เป็นภรรยานายสนาน สิงห์เสนี		,,
๔. ช. อนุจิตร์			,,
๕. ญ. สุดจิตร์			,,
๖. ช. สมจิตร์			,,
๗. ญ. ชูจิตร์			,,
๘. ญ. ชื่นจิตร์			,,
๙. ช. จิรจิตร์			,,

๑๐. ช. รชิตร์ เล็กบุนนาค มารดา

๑๑. ญ. ปลิมจิตร์ ,, ,,

๑๒. ญ. วิจิตร์ หนอม เหมินทร มารดา

๑๓. ช. เสริมจิตร์ ,, ,,

๑๔. ญ. เพิ่มจิตร์ ,, ,,

(๓) นายเทียบ บุตร์พระยาไกรโกษา (ทัด) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. สมศักดิ์ จำรัส สิงห์เสนี มารดา

๒. ญ. ทิพยรัตน์ ,,

๓. ญ. วิจิตร์ ทองดี มารดา

๔. ช. บุญเทียม หลา มารดา

(๔) นายถนอม (พ. ต. หลวงไกรธามาตย์)

บุตร์พระยาไกรโกษา (ทัด) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. ธรรม์ เป็นนายร้อยโททหารบก ห้อย อมาตยกุล
ธิดานายอัน อมาตยกุล มารดา

๒. ญ. ทำนุน ,,

๓. ญ. ทำเนา เจริญผล เป็นภรรยา ร.ท. ชิน เจริญผล ,,

๔. ช. พลธรรม ,,

๕. ช. ศึก ,,

๖. ช. เต่ม ,,

๗. ญ. ตุ้มทอง ห้อย อมาตยกุล มารดา

๘. ช. สำรวย ,,

๙. ญ. เยื้อน มาลัย จิตราคนิ์ ธิดาหลวง-
อัคนินฤมิตร์ (จิตร์ จิตราคนิ์) มารดา

๑๐. ญ. ภิศนิ์ สุวรรณกำเนิด เป็นภรรยา พ.ต. ขุน-
พิสนธิ์ยุทธการ (ปริก สุวรรณกำเนิด) ,,

๑๑. ญ. เสาวนิจ ถนอม นุตทัศน์ ธิดา-
พระประสาทศุภนิติ (จั่น นุตทัศน์) มารดา

๑๒. ญ. สมพร ,,

๑๓. ญ. พวงเพ็ชร์ ,,

(๑) คุณหญิงสำลี ยมาภัยพงศ์พิพัฒน์ (เชย)
บุตรีพระยาอนุชิตชาญไชย (สาย) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. เชิด ยมาภัย

๒. ช. ชงัด ยมาภัย

๓. ช. ชาญ ยมาภัย

๔. ญ. สุกันยา ยมาภัย

(๒) พระยาบุรีนวราษฐ์ (ชวน)
บุตร์พระยาอนุชิตชาญไชย (สาย) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. เสมอ สวัสดิวัตน์ เป็นหม่อมในหม่อมเจ้า
ศุภสวัสดิ์วงศ์สนิท สวัสดิวัตน์
คุณหญิงเนื่อง สิงห์เสนี มารดา

๒. ช. ขจร เป็นนายร้อยตรีทหารบก คลี่ สิงห์เสน่ มารดา
รัี
๓. ช. ชนพร ,,

๔. ญ. ลออง ,,

(๓) นายมนต์ (พ.ต. หลวงถกลนภากาศ)
บุตร์พระยาอนุชิตชาญไชย (สาย) มีบุตร์ คือ

๑. ช. มนต ม.ล. สอิ้ง นพวงศ์ ธิดา ม.ร.ว. อิ๋ นพวงศ์
(พระยาเสนาสงคราม) มารดา

(๔) นายชิต มหาดเล็ก
บุตร์พระยาอนุชิตชาญไชย (สาย) มีธิดา คือ

๑. ญ. สมปอง วลี กฤษณามระ ธิดาพระยาพิทักษ์-
ทวยหาร (ทองคำ กฤษณามระ) มารดา

๒. ญ. ประพิน ,,

๓. ญ. จรรยา ,,

(๕) นายสนาน บุตร์พระยาอนุชิตชาญไชย (สาย)
มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. สายจิตร์ ไพจิตร์ สิงห์เสน่ มารดา

๒. ช. สุขใจ ,,

๓. ช. ทะนง ,,

(๖) นายอรุณ บุตร์พระยาอนุชิตชาญไชย (สาย)

มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. จันตนา นัดดา สงหเสน มารดา
๒. ญ. รำภา ,,
๓. ญ. นันทา ,,
๔. ญ. สุภัททา ,,
๕. ญ. รัตนาภา ,,
๖. ช. ชวนชม ,,

(๑) พระยานครราชเสนี (สหัด)

บุตร์พระยาสิงหเสนี (สอาด) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. นัดดา เป็นภรรยานายอรุณ สิงห์เสนี_
คุณหญิงถนอม สิงห์เสนี มารดา
๒. ช. สุขเกษม ชีน มารดา
๓. ญ. ศิริ ยุนนาค เป็นภรรยา_
นายเฑอด ยุนนาค ,,
๔. ญ. ประสนีย์ พหลโยธิน เป็นภรรยา_
หลวงอนุสรนนทิกิจ (ชด พหลโยธิน)_
ประยงค์ ไกรฤกษ์ มารดา
๕. ช. เสริม ผิว มารดา

(๒) คุณหญิงเนื่อง บุรีนวราษฐ์ (ชวน)

บุตรีพระยาสิงหเสนี (สอาด) มีธิดา คือ

๑. ญ. เสมอ สวัสดิวัตน์ เป็นหม่อมในหม่อมเจ้า
ศุภสวัสดิวงศ์สนิท สวัสดิวัตน์

(๓) หม่อมสนิท กาญจนะวิชัย ณอยุธยา

บุตรีพระยาสิงหเสนี (สอาด) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. ม.ร.ว. โอภาศ กาญจนะวิชัย
๒. ญ. ม.ร.ว. โศภา กาญจนะวิชัย

(๔) หลวงศรีสิงหนาท (วาด)

บุตร์พระยาสิงหเสนี (สอาด) มีธิดา คือ

๑. ญ. แวว มนตเสวี เป็นภรรยานายเมฆ มนตเสวี-
เหมือน มารดา
๒. ญ. จรัสศรี สุขพานิช เป็นภรรยานายเองเส่ง-
สุขพานิช จรูญ อินทุโศภน มารดา

(๕) หลวงวิเศษพจนการ (เตี้ยม)

บุตร์พระยาสิงหเสนี (สอาด) มีธิดา คือ

๑. ญ. เติม	พัน		มารดา
๒. ญ. วิสิษฐศรี (น้อย)	วัน	ศรีเพ็ญ	มารดา

(๖) นายนิน บุตร์พระยาสิงหเสนี (สอาด) มีธิดา คือ

๑. ญ. วอน เป็นภรรยา พ.ต.ต. หลวงอนุมานขจัดเหตุ-
(ดวง สิงห์เสนี) เผือน มารดา
๒. ญ. จำนงค์ เจือ กฤษณสุวรรณ มารดา
๓. ญ. จำนัล ,,
๔. ญ. จำนูล ,,
๕. ญ. จำเนียด ,,

(๗) นายอ๊อด บุตร์พระยาสิงหเสนี (สอาด) มีธิดา คือ

๑. ญ. ชอ่ม ชติมาพรรณ ทองคำ มารดา
๒. ญ. อุดม แดงวิชัย ,, ,,
๓. ญ. เอิบ บุญสร้าง ,, ,,
๔. ญ. อาบ ,, ,,

(๑) พ.ต.ต. หลวงอนุมานขจัดเหตุ (ดวง)
บุตร์พระสุนทรภูษา (จิ๋น) มีบุตร์ คือ

๑. ช. สดใจ วอน สิงห์เสนี มารดา
๒. ช. จง ,, ,,
๓. ช. จัด ,, ,,
๔. ช. จวน ,, ,,

(๒) พ.ต. หลวงกำจัดบัจจามิตร์ (เจือ)

บุตร์พระสุนทรภูษา (จีน) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. เจตร์จิตร์ ชื่นจิตร์ สิงห์เสนี มารดา
๒. ช. จรินทร์ ละมุล มารดา
๓. ญ. ลินจง ,, ,,

(๑) ร.ท. ขุนบวรวัจนาธาร (จำปา)

บุตร์นายฤกษ์ มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. จำลอง นวม มารดา
๒. ญ. จำนวน ฉายแสงจันทร์ เป็นภรรยา-
ร.อ. อุทัย ฉายแสงจันทร์ ,, ,,
๓. ช. ลออ ม.ล. ประชุม อิศรศักดิ์ ธิดาพระยา-
พจนปรีชา (ม.ร.ว. สำเริง อิศรศักดิ์) มารดา
๔. ญ. ประทุม อ๊อวิทยา เป็นภรรยานายกมล อ๊อวิทยา ,,
๕. ช. ประชา ,,
๖. ช. ประเชิญ ,,

(๑) หลวงสิริราชไมตรี (จรูญ)

บุตร์พระยาประเสริฐสุนทราศรัย (กระจ่าง) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. สมเจตร์ อนงค์ สิงห์เสนี มารดา
๒. ช. ณรงค์ ,,

๓. ช. ไชยพร อนงค์ สิงห์เสน่ มารดา

๔. ญ. อนิล ,,

(๒) จำรัส บุตรีพระยาประเสริฐสุนทราศรัย (กระจ่าง)
มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. สมศักดิ์

๒. ญ. ทิพยรัตน์

(๓) นายประพันธ์
บุตร์พระยาประเสริฐสุนทราศรัย (กระจ่าง) มีธิดา คือ

๑. ญ. เพลินจันทร์ พิจิตร์ บุพนิมิตร์ มารดา

(๔) ร. ต. ต. จำเนียร
บุตร์พระยาประเสริฐสุนทราศรัย (กระจ่าง) มีบุตร์ธิดา คือ

๑.

(๕) นายนุช
บุตร์พระยาประเสริฐสุนทราศรัย (กระจ่าง) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. สุนิตย์ สังวาลย์ กอดิษฐ์ มารดา

๒. ช. มนัส ,,

๓. ญ. อสุนีย์ ,,

(๖) นายประกอบ

บุตร์พระยาประเสริฐสุนทราศรัย (กระจ่าง) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ฌ. สุภรณ์ สว่าง ถิระพัฒน์ มารดา
๒. ญ. ลำเจียก ,,
๓. ช. ยังไม่มีชื่อ ,,

(๗) พิศ สนิทวงศ์

บุตร์พระยาประเสริฐสุนทราศรัย (กระจ่าง) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. ต่อพงศ์ สนิทวงศ์
๒. ญ. เพลินตา สนิทวงศ์

(๑) หลวงสิริราชไมตรี (จรูญ) บุตร์คุณหญิงตุ่ม ประเสริฐสุนทราศรัย (กระจ่าง) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. สมเจตร์ อนงค์ สิงห์เสนี มารดา
๒. ช. ณรงค์ ,, ,,
๓. ช. ไชยพร ,, ,,
๔. ญ. อนิล ,, ,,

(๒) จำรัส บุตรีของคุณหญิงตุ่ม ประเสริฐสุนทราศรัย (กระจ่าง) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. สมศักดิ์
๒. ญ. ทิพยรัตน์

(๑) เหม ไม่ซาผล บุตรีนายน้อม มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. พูลสวัสดิ์ ไม่ซาผล
๒. ญ. ยังไม่มีชื่อ

(๑) กลีบ แรงสีบสิน บุตรีของศุข พรหมพิบูลย์

มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. สวาท แรงสีบสิน
๒. ญ. วาด พุ่มขจร เป็นภรรยาจ่าโทจวง พุ่มขจร
๓. ช. ประเสริฐ แรงสีบสิน.
๔. ช. เสงี่ยม แรงสีบสิน เป็นนายร้อยโททหารบก
๕. ช. แสวง แรงสีบสิน
๖. ญ. สอิ้ง
๗. ช. สว่าง แรงสีบสิน

(๒) นายสิน พรหมพิบูลย

บุตร์ของศุขพรหมพิบูลย์ มีบุตร์ คือ

๑. ช. เจริญ พรหมพิบูลย์ ตลับ มารดา
๒. ช. แสวง พรหมพิบูลย์ สุก มารดา
๓. ช. อาภรณ์ พรหมพิบูลย์ ,, ,,

(๑) นวม ศศิวณิช บุตรีของนาคพินิจราชาวาศ (ท้วม)

มีบุตรธิดา คือ

๑. ญ. เนื่อง เป็นภรรยานายบุญเจือ โคษะจู้
๒. ช. เนิน ศศิวณิช

๓. ช. นพ ศศิวณิช

๔. ญ. มุกดา ธรรมพานิช เป็นภรรยานายช่วน ธรรมพานิช

๕. ญ. จินดา เป็นภรรยานายแพว

(๒) เขียน ศศิวณิช บุตรีของนาคพินิจราชาวาส (ท้วม)

มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. เรียม แจ่มสาคร เป็นภรรยา ร.อ.ต. จำเนียร แจ่มสาคร

๒. ญ. องุ่น สุขสมัคร์ เป็นภรรยานายเขียน สุขสมัคร์

๓. ช. สง่า ศศิวณิช

๔. ญ. สง่วน เป็นภรรยานายม้วน

๕. ญ. สาลี่ พลกุล เป็นภรรยาพระยาวินัยสุนทร(วิม พลกุล)

(๓) นายเช่ง สง่าเมือง บุตร์ของนาควิจิตรอักษร (ปุ่ย)

มีบุตร์ธิดา คือ

๑.	ช. ศิริ สง่าเมือง	สุ่น	มารดา
๒.	ช. เสถียร สง่าเมือง	,,	,,
๓.	ญ. สอาด สง่าเมือง	,,	,,
๔.	ช. สวิง สง่าเมือง	,,	,,

(๔) นายเล็ก สง่าเมือง บุตร์ของนาควิจิตรอักษร (ปุ่ย)

มีบุตร์ คือ

๑.	ช. บุญส่ง สง่าเมือง	แม้น	มารดา

(๕) นายเพ็ง สง่าเมือง บุตร์ของนาควิจิตรอักษร (ปุ่ย)

มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. ประยูร สง่าเมือง เป็นจ่าโท มุก มารดา
๒. ช. ประยงค์ สง่าเมือง ,, ,,
๓. ญ. ประหยัด ,, ,,
๔. ญ. จำนง ,, ,,
๕. ญ จำเนียร ,, ,,
๖. ญ. นรร ,, ,,
๗. ช. ประยุทธ์ สง่าเมือง ,, ,,
๘. ญ. ประไพ ,, ,,
๙. ญ. ประภา ,, ,,

(๖) วงศ์ พึ่งโพธิสม บุตรีของนาควิจิตรอักษร (ปุ่ย)

มีธิดา คือ

๑. ญ. อุทัย พึ่งโพธิสม

(๑) นายประเสริฐ บุตร์ของทรัพย์ มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. เกษร อรรถ มารดา
๒. ช. ยังไม่มีชื่อ ,, ,,
๓. ช. ยังไม่มีชื่อ ,, ,,

(๑) ม. ร. ว. ไกวัลย์ ลดาวัลย์

บุตร์หม่อมเจ้าพร้อม ลดาวัลย์ มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. ม.ล. จำรัสศรี ลดาวัลย์ มาลี มารดา
๒. ช. ยังไม่มีชื่อ ,, ,,

(๑) เชื่อ ชวลักษณเลขศาสตร์ (โต)

บุตรีของนายอิ่ม มีธิดา คือ

๑. ญ. ถวิล จารภา เป็นภรรยานายประเวศร์ จารภา
๒. ญ. จรวย รักษาพงศ์

(๑) เครือมาศ วรรณพินทุ บุตรี ร.ท. คร้าม กรณ์ปรีชา

มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. สุวัติ วรรณพินทุ
๒. ญ. สุวิน วรรณพินทุ

(๑) เขียน บตรีนายวงศ์ มีบตร์ธิดา คือ

๑. ญ. ฉวี จุลเชาวน
๒. ญ. สวง จุลเชาวน
๓. ญ. สังวาลย์ จุลเชาวน
๔. ช. ถาวร จุลเชาวน
๕. ช. วัฒนา จุลเชาวน

(๒) นายหลิ่ม บุตร์นายวงศ์ มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. จำลอง	เปรื่อง มารดา
๒. ญ. ประไพ	,, ,,
๓. ช. สมัคร	,, ,,
๔. ช. สมาน	,, ,,

(๑) ถวิล จารุภา บุตรีของเชื้อ ชวลักษณ์เลขศาสตร์ (โต)

มีบุตร์ คือ

๑. ช. วันชัย จารุภา

(๑) พระพิพิธสุนทร (เสนาะ) บุตร์พระยา วรวิไชยวุฒิกร (เลื่อม) มีบุตร์ธิดา คือ

๑.	ญ. สุพันธุ สนธิรัตน	อำพัน	เตชะเสน–
	ธิดาพระสโมสรธนสาร (ชื่น	เตชะเสน	มารดา
๒.	ช. น้อย สนธิรัตน	จำปา	มารดา
๓.	ช. สนัด สนธิรัตน	,,	,,
๔.	ญ. สุนทร สนธิรัตน	,,	,,
๕.	ญ. สนิม สนธิรัตน	,,	,,
๖.	ญ. สนาน สนธิรัตน	,,	,,
๗.	ญ. สนม สนธิรัตน	,,	,,
๘.	ช. สนอง สนธิรัตน	ผาด	มารดา
๙.	ญ. คมคาย สนธิรัตน	,,	,,

ชั้น ๗

(๑) อุบล ตุลยศริย์ บุตรีของ

อบ ภัณฑพิธพิทักษ์ (สมบุญ) มีบุตร์ คือ

๑. ช. วิบูลย์ ตุลยศริย์

(๑) ร.ท. ธรรม์ บุตร์นายถนอม (หลวงไกรธามาตย์)

มีธิดา คือ

๑. ญ. พัฒนา ทุเรียน วงศ์ประดิษฐ์ มารดา

(๒) ทำเนา เจริญผล บุตรีนายถนอม

(หลวงไกรธามาตย์) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. ชนิช เจริญผล

๒. ช. ชาญ เจริญผล

๓. ช. แดง เจริญผล

(๓) ภิศณี พิสนธ์ยุทธการ (ปริก) บุตรีนายถนอม

(หลวงไกรธามาตย์) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. ปราณี สุวรรณกำเนิด

๒. ช. สัณห์ สุวรรณกำเนิด

๓. ญ. พรรณี สุวรรณกำเนิด

๔. ญ. อาริวัลย์ สุวรรณกำเนิด

๕. ญ. สันทนา สุวรรณกำเนิด

(๑) นายเชิด ยมาภัย บุตร์คุณหญิงสำลี ยมาภัยพงศ์พิพัฒน์ (เชย) มีธิดา คือ

๑. ญ. สมชุย ยมาภัย มารดา

(๑) หม่อมเสมอ สวัสดิวัตน์ ณอยุธยา บุตรีพระยาบุรีนวราษฐ์ (ชวน) มีธิดา คือ

๑. ญ. ม.ร.ว. ยิ่มสาย สวัสดิวัตน์

๒. ญ. ม.ร.ว. สายสวัสดิ์ สวัสดิวัตน์

๓. ญ. ม.ร.ว. สมานสนิท สวัสดิวัตน์

๔. ญ. ม.ร.ว. สายสิงห์ สวัสดิวัตน์

(๑) นัดดา บุตรีพระยานครราชเสนี (สหัด) มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. จินตนา

๒. ญ. รำภา

๓. ญ. นันทา

๔. ญ. สุภัททา

๕. ญ. รัตนาภา

๖. ช. ชวนชม

(๒) นายสุขเกษม บุตร์พระยานครราชเสนี (สหัด)

มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. สัยสาย ม. ร. ว. ภัทรา ทวีวงศ์—
ธิดา ม. จ. อุตมดิเรกลาภ ทวีวงศ์ มารดา

๒. ช. สุนัย ,,

๓. ญ. สิวลี ,,

๔. ญ. (ยังไม่มีชื่อ)

๕.

(๓) ประสนีย์ พหลโยธิน (ชด)

บตรีพระยานครราชเสนี (สหัด) มีบตร์ธิดา คือ

๑. ช. นิกรัก พหลโยธิน

๒. ญ. เจตจันทร์ พหลโยธิน

๓. ญ. ระวาด พหลโยธิน

(๑) หม่อมเสมอ สวัสดิวัตน์ ณอยุธยา บุตรี

คุณหญิงเนื่องบุรีนวราษฐ์ (ชวน) มีธิดา คือ

๑. ญ. ม. ร. ว. ยิ้มสาย สวัสดิวัตน์

๒. ญ. ม. ร. ว. สายสวัสดิ์ สวัสดิวัตน์

๓. ญ. ม. ร. ว. สมานสนิท สวัสดิวัตน์

๔. ญ. ม. ร. ว. สายสิงห์ สวัสดิวัตน์

(๑) จรัสศรี สุขพานิช บุตรีหลวงศรีสิงหนาท (วาด)

มีธิดา คือ

๑. ญ. ศิริเจริญ สุขพานิช

(๑) นายสวาท แรงสืบสิน บุตร์ของกลิบ แรงสืบสิน

มีบุตร์ คือ

๑. ช. สาโรช แรงสืบสิน เนื่อง มารดา

(๒) วาด พุ่มขจร บุตรีของกลิบ แรงสืบสิน มีธิดา คือ

๑. ญ. พิณ พุ่มขจร

๒. ญ. สมสุข พุ่มขจร

๓. ญ. สมเจตน์ พุ่มขจร

(๓) นายประเสริฐ แรงสืบสิน บุตร์ของกลิบ แรงสืบสิน

มีบุตร์ธิดา - คือ

๑. ช. อาภา แรงสืบสิน ศริบุศ มารดา

๒. ญ. อาภรณ์ แรงสืบสิน ,, ,,

(๔) ร.ท. เสงี่ยม แรงสืบสิน บุตร์ของกลิบ แรงสืบสิน

มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. ยังไม่มีชื่อ ทรัพย์ สุขนิ มารดา

๒. ญ. ยังไม่มีชื่อ ,, ,,

(๑) เนื่อง โคษะฐิ บุตรีของนวม ศศิวณิช มีบุตร์ คือ

๑. ช. จำเนียม โคษะฐิ

(๒) นายเนิ่น ศศิวณิช บุตร์ของนวม ศศิวณิช

มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. อำนวย ศศิวณิช ชัย มารดา
๒. ญ. สมนึก ศศิวณิช ,, ,,

(๓) นายนพ ศศิวณิช บุตร์ของนวม ศศิวณิช

มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. นิตย์ ศศิวณิช ดี มารดา
๒. ช. จำนง ศศิวณิช ,, ,,
๓. ญ. จำเนียร ศศิวณิช ,, ,,
๔. ญ. อนันต์ ศศิวณิช ,, ,,

(๑) เรียม แจ่มสาคร บุตรีของเขียน ศศิวณิช

มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. จำนง แจ่มสาคร
๒. ญ. นงนุช แจ่มสาคร

(๒) องุ่น สุขสมัคร์ บุตรีของเขียน ศศิวณิช

มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ช. อุดม สุขสมัคร์

๒. ช. สุรัตน์ สุขสมัคร์
๓. ญ. เข็มเงิน สุขสมัคร์

(๓) นายสง่า ศศิวณิช บุตร์ของเขียน ศศิวณิช

มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. สอางค์ ศศิวณิช สอาด มารดา
๒. ช. สันทัด นิภา มารดา

(๔) สาลี่ วินัยสุนทร (วิม) บุตรีของเขียน ศศิวณิช

มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. สุนทรี พลกุล
๒. ช. ธรรมนูญ พลกุล

(๑) ถวิล จารุภา บุตรีของเชื้อชวลักษณเลขศาสตร์ (โต)

มีบุตร์ คือ

๑. ช. วันชัย จารุภา

(๑) นายอุดม สุขสมัคร์ บุตร์ขององุ่น สุขสมัคร์

มีบุตร์ คือ

๑. ช. ขัณฑิตย์ สุขสมัคร์ บรรจง มารดา

นายพันธุ์ ลักษณะสุต ผู้พิมพ์โฆษณา
โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร ถนนราชบพิธ พระนคร พ.ศ. ๒๔๙๒

ใบแซกแก้คำผิด

๑) แผ่นที่ลำดับสกุลชั้นที่ ๕ บรรทัดบุตร์ธิดาของเจ้าพระยาอภัยราชา (ยิ่น) ฉะเพาะคนที่ ๒ ให้เขียนเพิ่มเติมคำว่า (แตงโม) ข้างท้ายจมื่นเดกชายหวหมื่นมหาดเลกในพระราชวังบวร รัชชกาลที่ ๑

๒) ลำดับสกุลสิงห์เสนี หน้า ๑ ให้ขีดฆ่าเครื่องหมาย บุรพสัญญา ,, ข้างหน้า ตั้งแต่บรรทัดที่ ๘, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๔, ๑๕, ๑๖, ถึงบรรทัดที่ ๑๗ ออก

๓) ,, ,, ,, ๗ บรรทัดที่ ๔ นับจากล่าง ให้แก้คำว่า ลดาวัลย เป็น ลดาวัลย์

๔) ,, ,, ,, ๑๒ ให้ขีดฆ่าเครื่องหมาย บุรพสัญญา ,, ข้างหน้า ตั้งแต่บรรทัดที่ ๓, ๕, ถึงบรรทัดที่ ๗ ออก

๕) ,, ,, ,, ๑๓ บรรทัดที่ ๔ ให้เติมการันต์ที่ตัวอักษร ห. ท้ายของคำว่าเล่ห์

๖) ,, ,, ,, ๑๗ บรรทัดที่ ๑๐ ความในวงเล็บ คำว่า โสพัต ให้แก้เป็น โสพัถ

๗) ,, ,, ,, ๒๐ บรรทัดที่ ๕ ให้ขีดฆ่า บุรพสัญญา ,, ข้างท้ายของคำว่า ใช้ ออก และเขียนคำว่ามารดาแทน

๘) ลำดับสกุลสิงห์เสนี หน้า ๒๑ บรรทัดที่ ๒ ข้างล่าง ให้แก้คำว่า
ลดาวัลย เป็น ลดาวัลย์

๙) ,, ,, ,, ๒๓ ระหว่างบรรทัดที่ ๔ กับ ๕ ให้เติม
ข้อความแซกลงไป ดังนี้

(๑) ม. ร. ว. หนูใหญ่ เดชาติวงษ์

บุตร์ของหม่อมเป้า เดชาติวงษ์ ณอยุธยา

มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. ม.ล. เม้า เดชาติวงษ์ ทรัพย์มารดา

๒. ช. ม.ล. เป๋ เดชาติวงษ์ ,, ,,

๑๐) ลำดับสกุลสิงห์เสนี หน้า ๒๗ บรรทัดที่ ๔ ให้เติมคำว่า สามะ
พุทธิ์ เป็น ภรรยานายกฤษ สามะ
พุทธิ์ จันทร์ อุณหะนันทน์ ข้างท้าย
ของคำว่า สวาท

๑๑) ,, ,, ,, ๒๗ บรรทัดที่ ๗ เติมคำว่า (ละม้าย)
หลังคำว่า บี๋

๑๒) ,, ,, ,, ๒๗ บรรทัดที่ ๙ ให้เติมคำว่า บุณยากร
ข้างท้ายของคำว่าเขียว กับให้เติม
ข้อความต่อไปนี้ (โต๊ะ บุณยากร)
เจียม ใส่ในระหว่างคำว่า รัศย์ กับ
คำว่า มารดา

๑๓) ลำดับสกุลสิงห์เสนี หน้า ๓๒ บรรทัดที่ ๔ จากล่าง ให้ขีดฆ่า
คำว่า ลินจี่ ชุ่มไพโรจน์ มารดาออก
แล้วใช้เครื่องหมาย บุรพสัญญา
,, ,, แทน

๑๔) ,, ,, ,, ๓๕ บรรทัดที่ ๑ ให้เติมคำว่า หวล
สุรนันทน์ ท้ายคำว่า หงสกุล

๑๕) ,, ,, ,, ๔๑ บรรทัด ๙ นับจากล่าง ให้ขีดฆ่า
คำว่า คุณหญิงตุ่ม สิงห์เสนี ออก
และใช้ บุรพสัญญา ,, แทน

๑๖) ,, ,, ,, ๔๒ บรรทัดที่ ๑ ให้เติมคำว่า น้อม
สมิตินันทน์ ท้ายคำว่านช

๑๗) ,, ,, ,, ๕๐ บรรทัดที่ ๓ และ ๔ ให้แก้คำว่า
วรรณพิณทุ เป็น วรรณพินทุ

๑๘) ,, ,, ,, ๕๐ ระหว่างบรรทัดที่ ๕ กับที่ ๖ ให้เติม
ข้อความแซกลงไปดังนี้

(๑) ม.ล. เป็ เดชาติวงษ์ บุตร์ ม.ร.ว. หนูใหญ่ เดชาติวงษ์
มีบุตร์ธิดา คือ

๑. มารดา
๒. ,,
๓. ,,

๑๙) ลำดับสกุลสิงห์เสนี หน้า ๕๔ ระหว่างบรรทัดที่ ๑ กับ ๒ ให้เติม
ข้อความแซกลงไปดังนี้

หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

๙

(๑) สวาท สามะพุทธ์ บุตรี ร.ท. ศิริ ร.น. มีธิดา คือ

๑. ญ. กฤษณี สามะพุทธิ์

๒. ญ. ฉฤษณา สามะพุทธิ์

(๑) เขียว จบพลรักษ์ (โต๊ะ) บุตรีนายนิน มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. ผิว บุณยากร

๒. ช. เตียม บุณยากร

๓. ช. แอ๊ด บุณยากร

๒๐) ลำดับสกุลสิงห์เสนีหน้า ๕๖ บรรทัดที่ ๗ ให้เติมคำว่า ญ. ยังไม่มีนาม ข้างท้ายของเลข ๕

๒๑) ,, ,, ,, ๗๒ ระหว่างบรรทัดที่ ๖-๗ ให้เติมแซกข้อความลงไป ดังนี้

(๓) พวง บุพนิมิตร์ บุตรีพระประเสริฐสุนทราศรัย (กระจ่าง) มีบุตร์ธิดา คือ

๑.

๒.

๒๒) ลำดับสกุลสิงห์เสนีหน้า ๗๒ ตั้งแต่บรรทัดที่ ๗ เป็นต้นไปจนถึงบรรทัดที่ ๑๒ ให้แก้เลขในวงเล็บจาก ๓, ๔, ๕, เป็น ๔, ๕, ๖

๒๓) ,, ,, ,, ๗๓ ตั้งแต่บรรทัดที่ ๑ เป็นต้นไป จนถึงบรรทัดที่ ๖ ให้แก้เลขในวงเล็บ จาก ๖, ๗, เป็น ๗, ๘.

หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

(๑) สวาท สามะพุทธ์ บุตรี ร.ท. ศิริ ร.น. มีธิดา คือ

๑. ญ. กฤษณี สามะพุทธิ์

๒. ญ. กฤษณา สามะพุทธิ์

(๑) เขียว จบพลรักษ์ (โต๊ะ) บุตรีนายนิน มีบุตร์ธิดา คือ

๑. ญ. ผิว บุณยากร

๒. ช. เตี้ยม บุณยากร

๓. ช. แอ๊ด บุณยากร

๒๐) ลำดับสกุลสิงห์เสนีหน้า ๕๖ บรรทัดที่ ๗ ให้เติมคำว่า ญ. ยังไม่มีนาม ข้างท้ายของเลข ๕

๒๑) ,, ,, ,, ๗๒ ระหว่างบรรทัดที่ ๖-๗ ให้เติมแซกข้อความลงไป ดังนี้

(๓) พวง บุพนิมิตร์ บุตรีพระประเสริฐสุนทราศรัย (กระจ่าง) มีบุตร์ธิดา คือ

๑.

๒.

๒๒) ลำดับสกุลสิงห์เสนีหน้า ๗๒ ตั้งแต่บรรทัดที่ ๗ เป็นต้นไปจนถึงบรรทัดที่ ๑๒ ให้แก้เลขในวงเล็บจาก ๓, ๔, ๕, เป็น ๔, ๕, ๖

๒๓) ,, ,, ,, ๗๓ ตั้งแต่บรรทัดที่ ๑ เป็นต้นไป จนถึงบรรทัดที่ ๖ ให้แก้เลขในวงเล็บ จาก ๖, ๗, เป็น ๗, ๘.

ใบแทรกแก้คำผิด

หน้า ๓๒ บรรทัดที่ ๙	ชด แก้เป็น ชัด
หน้า ๓๔ บรรทัดที่ ๘	จำนงค์ แก้เป็น จำนง
หน้า ๖๒ บรรทัดที่ ๑๓	จรแข้ง ตัดออก
หน้า ๖๔ บรรทัดที่ ๖	ทุมาภา แก้เป็น อักษรโสภณ (สว่าง)
หน้า ๘๑ บรรทัดที่ ๘	ประสนิย์พหลโยธิน (ชด) แก้เป็น ประสนิย์อนุสรนนทกิจ (ชด พหลโยธิน)

Ms 1184